

დავით აღმაშენებლის (პლენანოვის)

გამზირის ტრადიციათა აღორძინების საზოგადოების გაზეთი

ბიბლიოთეკა

№ 2(14) ❖ თებერვალი
1999 წელი

ფასი 50 თეთრი

საქართველოს
ბიბლიოთეკის
გამომცემლობა

„პატარა კახი!“ – ასე ეძახდნენ ტანმორჩილ უფლისწულს. ტანმორჩილი?! რა ვუყოთ, – ტანმორჩილნი იყვნენ ალექსანდრე მაკედონელიც, ჰანიბალიც, კეისარიც, ნაპოლეონიც, სტალინიც და სხვანი.

პირველი საბრძოლო ნათლობა ერეკლე ბატონიშვილისა მოხდა 1735 წელს, თხუთმეტი წლის ასაკში, როდესაც აცნობეს: „მოვიდნენ ლეკნი და ქიზიყი მოარბივეს!“ მაშინვე შეერბა კახთა ლაშქარი და წინ გაუძღვა. ნეიშნის მინდორზე წამოეწია ტყვეებითა და ნაძარცვით დატვირთულ არხუნიან მამულს ლეკთა ჯარს. ლეკებმა შენიშნეს ქართველთა მცირერიცხოვანი გუნდი, რომელსაც წინ მომცრო ტანის უწვერულვამო ყმა მიუძღვოდა. მტრის შუაგულს დაეძვრა ბატონიშვილი, ხმლისცემით და ავი ყივილით ამოარბია ლეკთა ბელადი და მიუხდა ცხენდაცხენ. შემოეგება ლეკთა სარდალიც. ხმალთა გაელვება და... შუაგახეხილი გადმოეშვა ცხენიდან ლეკი.

იმა 1735 წელი, პირველი გამოსვლა თხუთმეტი წლის პატარა კახისა, ანუ დასაწყისი უკანასკნელი დიდი ქართველი ხელმწიფისა.

მაშ, ცხენზე მის ერეკლე ბატონიშვილი და სამოცი წელიწადი ვერ ჩამოხდება საომარი უნაგირიდან.

1748 წელს ერეკლე მეფემ და ანტონ კათალიკოსმა გახიზნეს ქართული სასულიერო და საერო მაღალკულტურული ტრადიციების აღდგენა, განწმენდა და აღზვევა. მათ „მოიძიეს სჯულნი ქრისტესანი და სიმაღლით და ღვთის მსახურებით წეს-ჩვეულებანი ქართლისანი“. აღმოფხვრეს და ამოძირკვეს სპარსულ-თურქულ უკუღმართ ქამთაგან დანერგილი „ზნენი უზნეონი“, გარყვნილებანი ხორციით და სულით, სისხლიერი აღრევანი ნათესავთ შორის. აღადგენდნენ და განამტკიცებდნენ მაღალეროვნულ თვითშეგნებას ქართველთა შორის.

ანტონმა და ერეკლემ საეკლესიო კრება მოიწვიეს ტფილისში და იქ „განარჩივეს და აღმოფხვრეს ყოველივე უწესოდ ქცევანი“.

...მაღლის მაღალსა მთაზედა
კურდღლისა სისხლი მდგარიყო,
ჩამოხვეულა არწივი,
უსვამს და ვერა მძღარიყო.
ერეკლე ბატონიშვილი
ნაურვალ ცხენზე მჯდარიყო,
მამაუვლია სმელეთი,
მაშინ-ღა ჩამომხდარიყო.

ხალხური

ერეკლე მეორე

5

ხელოვნება

6

დაბადების 100 წლისთავი

სახმ

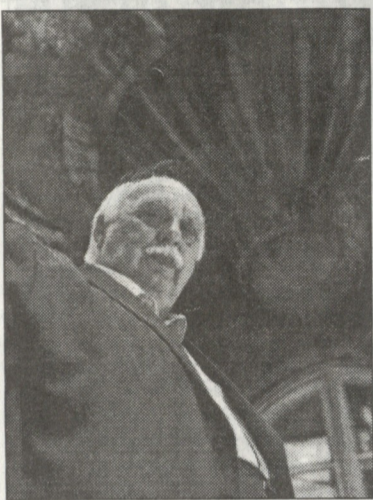
3

ისტორია

10

უმეორობე

დაუზრუნავი კი ბერიას შვილს გაჰის მკაჩს

გაბრიელა. დასაწყისი იხ. №1-ში

— და მაშინვე გაჩნდა რომანი?
 — უფრო ახლო ურთიერთობა, უკვე სკოლის მეორე წარმოშვა, როცა ის ჩემთან ლენინგრადში ჩამოდიოდა, სადაც მე ესწავლობდი სამხედრო აკადემიაში, ხოლო როცა ჩავაბარე სახელმწიფო გამოცდა და სულ ახლოს იყო დიპლომი — ჩვენ გადაწყვიტეთ ქორწინება. გავემზადვრეთ მოსკოვში, მივედი მშობლებთან და ყველაფერი მოეუყვიეთ მათ. მათ კი გვიპასუხეს: „რა გაენიყობა, ყოჩაღ, ბევრი დრო დაგიკარგავთ“...
 მაშინ ყველაფერი იოლი იყო — წავედი და ხელი მოვანერეთ. არავითარი ქორწილი! მხოლოდ სალამოს ვისხედით მამასთან და დედასთან.

— მაგრამ ქართული ტრადიციები, გარიგება, გამოსასყიდი, მრავალდღიანი ქეიფი?

— ჩვენ ყველა ტრადიციები დავარღვევით.

— ბავშვობასა თუ ახალგაზრდობაში თქვენ ქართველად გრძნობდით თავს?

— ამზე არასოდეს მიფიქრია.

— ნუთუ არ ამბობდნენ, რომ ერთმა ქართველმა მეორე შეიკვალა?

— შესაძლოა ლაპარაკობდნენ, მაგრამ არა ჩვენს წრეში. ხოლო თუ მამაჩემის მისამართით შესაძლო იყო გეტყვათ, რომ ის ქართველია, იოსებ ბესარიონის ძის მიმართ — არა.

— რატომ?

— მისი ყოველი მოქმედება, მისი შინაგანი სამყარო და ა. შ. — საკვებით უცხოა ნამდვილი ქართული ხასიათისთვის. მისი საყვარელი მწერლები რუსი მწერლები იყვნენ. საყვარელი მსახიობებიც. ის საერთოდ თავს თვლიდა ქართველად მხოლოდ წარმოშობით, მაგრამ სულით რუსი იყო.

— თქვენ ახალგაზრდობიდან დაკავშირებული იყავით თავდაცვის მრეწველობასთან. რა გაქვთ ამითავერებული?

— როგორც მე მოგახსენეთ — სამხედრო აკადემია ლენინგრადში. რადიოლოკაციის ფაკულტეტი. იქვე ადიუნქტურა და მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფიზიკო-მათემატიკის ასპირანტურა. ჩემს დროს აკადემიაში მათემატიკური კურსი უკეთესი იყო, ვიდრე მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მექანიკისა და მათემატიკის ფაკულტეტზე.

მამა

— თქვენ შემოგრაზით მამათყველის საგნები?

— არა.

— არც ცნობილი პენსენ? თუ ეს მოგონილი სახეა?

— არც სახლში, არც სამსახურში მას პენსენ არ უტარებია. უბრა-

ლოდ, ის ახლომხედველი იყო, ამიტომ პენსენს მამის ხმარობდა, როცა შორს ყურება იყო საჭირო.

სხვათა შორის, მეც ახლო მხედველი ვარ. სწავლის დროს მე გამოიწვიეს სათვალეები მინუს 2,5. მითხრეს, რომ ასაკთან ერთად ახლომხედველობა გაივლის, მაგრამ აგერ რამდენი წელია ველოდები, ის კი არ იცვლება.

— მამა რუსულს აქცენტით ლაპარაკობდა?

— მე ამისათვის ყურადღება არასოდეს მიმიქცევია. მგონია, რომ ის ლაპარაკობდა ძალზე სწორად, ცოტა აქცენტი ალბათ ჰქონდა.

— ფილმების მიხედვით მისი აქცენტი საზარელი იყო.

— არა მხოლოდ აქცენტი. მე მამაჩემზე არ მინახავს არც ერთი სწორი ფილმი. ყველგან მას უჩვენებენ როგორც გაუნათლებელ (უცოდინარ) დეგენერატს და ბანდიტს.

დიდება ღმერთს, ახლა რუსმა ამხანაგებმა დაინიყეს მასზე სწორი დოკუმენტების გამოქვეყნება. ის, რაც მან დაიმსახურა, — მიიღებს, მაგრამ მე ზუსტად ვიცი — ის ერთადერთი ადამიანი იყო, რომელიც ცდილობდა სტალინისთვის წინააღმდეგობა გაენია.

— მიუხედავად ამისა, ბერიას სახელი რეპრესიების პიკთან ასოცირდება.

— დამსჯელ ორგანოებთან მას

იქიოს. მამაჩემის დროს არ ყოფილა არც ერთი ხმაურიანი პროცესი: ბუხარინის საქმე, კამენევის და ა. შ. ეკუთვნის 37-ის ბოლოსა და 38-ის დასაწყისს.

სხვათა შორის, სამხედრო ხელმძღვანელობაზე.

უშუალოდ ომის წინ მე გავიცანი ჟუკოვი. ისინი იყვნენ ჩვენ სახლში და არჩევდნენ ოფიცრებიდან ვინ დარჩა ცოცხალი და ვინ უნდა განათავისუფლონ პატიმრობიდან პირველ რიგში. მამაჩემი უკვე მამის თავაზობდა მთელ რიგ ზომებს: საპროკურორო ზედამხედველობის შემოღებას, სამედიცინო უწყებებს, გამოძიების მასალების უშუალოდ გამოძიებისათვის გადაცემას და ა. შ. შემდეგ ამბობდნენ, რომ ის ამას ავეთებდა იმისათვის, რა იაფფასიანი პოპულარობა მოეპოვებინა...

— თქვენ როდისმე ვითხოვიათ მამისათვის ვინმეს მაგივრად?

— რამდენიმე მსგავსი შემთხვევა

იყო. როცა მე სკოლაში შევიტყობდი, რომ რომელიმე ჩემი ამხანაგის მშობელი დააპატიმრეს — მე პირდაპირ ამის შესახებ კი არ ვთხოვდი, არამედ სალამოს სახლში ვყვებოდი. როგორც წესი, მე ყოველთვის ამგვარი გადაწყვეტილებით ვიყავი დაბნეული, რამდენადაც კარგად ვიცნობდი ამხანაგების ოჯახს. არ ვიცი ზემოქმედების როგორ მექანოზმს იყენებდა მამაჩემი ორგანოებზე — მაგრამ ხშირად ეს ადამიანები სახლში ბრუ-

ნდებოდნენ.

— ალბათ ეს არაკორექტული კითხვაა, მაგრამ რა იცით მამათყველის კავშირებზე სხვა ქალებთან?

— მე მგონია, რომ ეს ყველაფერი სრული სისულელეა. მამა ღამეს ყოველთვის სახლში ათევდა. დიდიხანაობით ვვარჯიშობდი მასთან ერთად. სადილობდა ასევე ყოველთვის სახლში. დანარჩენ დროს კრემლში ატარებდა. საიდან ექნებოდა მას დრო ქალებისათვის? ან იქნებ კრემლი იყო ბორდელი? მრავალი ქალი, სხვათა შორის უბრალოდ იძულებული იყო ჩვენებები მიეცა მამაჩემის წინააღმდეგ — მე ვიცი, რომ მათზე ზენოლას ახდენდნენ.

მამა, რა თქმა უნდა, ბერი არ ყოფილა. ერთხელ მე გამომიტყდა, რომ მას უკანონო ქალიშვილი ჰყავს (внебрачная), რომელიც მას ძალიან უყვარს. მან მითხრა: „რაც არ უნდა მოხდეს, გახსოვდეს, რომ შენ გყავს და იზრუნე მასზე“. ჩვენ მასთან ვმე-

გობრობდით. ის მოსკოვში ცხოვრობს.

— მაშასადამე არავითარი მთვრალი ორგები არ ყოფილა?

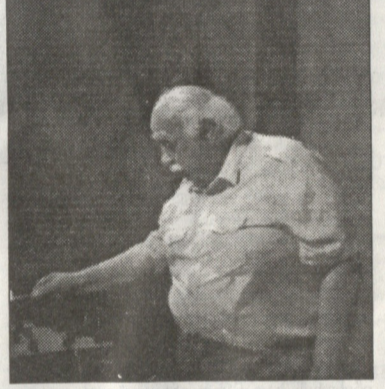
— დედა მიყვებოდა, რომ როცა გათხოვდა ქმარს სმა ასწავლა. იქამდე ის საერთოდ არ სვამდა. საქმე იმაშია, რომ სოფელში, სადაც დედა დაიბადა ძალზედ ჭაობიანი ადგილი იყო. უამრავი კოლო და მალარიის მუდმივი ეპიდემიები. ამიტომ ბავშვებს ასმევდნენ წყალგარეულ ღვინოს, რომ მათ ნაკლებად ეავადმყოფათ. დედა ბავშვიდან შესანიშნავად ერკვეოდა ღვინოებში. მამას „ხვანჭყარა“ უყვარდა. სადილობისას 1-2 ჭიქა ღვინოს სვამდა, არა უმეტეს.

თუ სადმე იყო მთვრალი და ორგები აწყობდა, ნუთუ შეიძლება ამის დამალვა ოჯახში? სუნით ხომ მაინც შევიგძნობდით ალკოჰოლს.

— თქვენ თუ წავიკითხავთ რადინსკის წიგნი „სტალინი“?

— არა, მაგრამ ყურადღებით ვუყურებდი მის გადაცემებს. ეს უფრო მხატვრული მოთხრობაა, ვიდრე დოკუმენტური. ჩავთვალეთ, მისი ვერსია არის ის, რომ რამოდენიმე ხნის განმავლობაში მალავდნენ სტალინის სიკვდილს და არ იძახებდნენ ექიმებს — სრული აბსურდია.

— თქვენ როდის შეიტყვეთ,

სტალინის ყველაფერი რიგზე რომ არ ჰქონდა?

— მე პირველსავე დღეს შევიტყვე. მამამ დარეკა, რომ სადილზე ვერ მოვალე (უიშვიათესი შემთხვევა) აგვისსნა მიზნში. იმ დღესვე შევიკრიბა ექიმთა კონსოლიუმი. თავიდანვე ნათელი გახდა: თუ მოხერხდებოდა სტალინის იმ ქვეყნიდან დაბრუნება, სულ ერთია ნორმალურ მდგომარეობაში იგი ვერ იქნებოდა. მამამ თქვა, რომ ეს შემთხვევა ღამით მომხდარა, მაგრამ დაცვა მასთან არ შესულა. ეს ადვილი გასაგებია, რამდენადაც მათ ეს აკრძალული ჰქონდათ. დილით კი მალეწოვს და მამაჩემს შეატყობინეს.

— მამის ცნობის გაგონების შემდეგ თქვენ რა გაიფიქრეთ?

— არ შემიძლია ვთქვა, რომ გამიხარდა, თუმცა უკვე გარკვეული მქონდა მასზე მრავალი ნეგატიური მოვლენა. მე უფრო მეტი სიმშვიდე ვიგრძენი. მივხვდი რომ გადავჩინეთ.

— თქვენ იმედი გქონდათ, რომ მამათყვენი ხელისუფლებაში მოვიდოდა?

— მე ვიფიქრე მხოლოდ იმაზე, რომ ის საქმეები, რომლებსაც ის განაგებს, შეუძლია ბოლომდე მიიყვანოს. ის კურჩაკოვთან ერთად ამთავრებდა წყალბადის ნაღმზე სამუშაოს (ჩვენ იგი შევექმენით ამერიკელებზე ერთი წლით ადრე). და სასრულს უახლოვდებოდა კონტინენტთშორისი რაკეტების სამუშაოებიც. ამას გარდა იმ დროისათვის სტალინი შეპყრობილი იყო

მესამე მსოფლიო ომისა და მსოფლიოში ჩვენი გაბატონების იდეაზე ვესწრებოდი ზოგიერთ მის თბორს, როცა მითითებებს იძლეოდა ამა თუ იმ იარაღის დამუშავება დაქარების თაობაზე. ის ოცნებდა, რომ ისტორიაში დარჩეს ერთი ინდუსტრიული სახელმწიფო რომელმაც სტალინის ხელმძღვანელობით მოიგო ომი. მე დარწმუნებული ვიყავი, რომ მალე მოხდებოდა ისინიც, ვინც ამ პერიოდში მის გვერდით იმყოფებოდნენ: ლენინი, ხრუშოვი, მამაჩემი. რომ, ბევრმა სიმშვიდე იგრძნო.

— იმის მაგივრად, რომ თქვენი ხელისუფლებაში მოლიყო, ციხეში მოხვდა, რატომ ხდა ასე?

— მან მიაღწია 36-37 წლის რეპრესიების განხილვას. ცენტრალური კომიტეტის კომისიამ ხრუშოვის თავმჯდომარეობით თავდადებულმა ჩანერა, რომ მან იქცევა მოუფიქრებლად, ამ ნადავლის დასმისას. მაგრამ მაინც იმარჯვა რეაბილიტაციის მისიის შექმნისას. დარწმუნებული იყო, რომ საჭიროა არა მარტო ისტორიის გადახედვა, არამედ ყველაფერის პარტიის ღია ყრობაზე გამოტანაც. მას სურდა, რომ ცკ-ს ყოველ წევრს მოეთხრო პრესიაში საკუთარ მონაწილეობა და ყოველიყო მიღებული გადაწყვეტილება პერსონალურად თვითონ მათგანის მთავრობაში დავების მიზანშეწონილობა.

მას ესმოდა, რომ ეკონომიკურ მართვა ბრძანებულებით და აწლებით შეუძლებელია. მაშინ ყველაფერი დაამარცხებული იყენის მოქალაქეთა ცხოვრების დამნიშნელოვნად ჭარბობდა ჩვენს მამა ამაში ბრალს დებდა მის ხელმძღვანელობას. თვითონაც მნაშავედ თვლიდა თავს. მან გაცხადა, რომ პარტიული ხელმძღვანელი დაკავებულ უნდა იქნას მხოლოდ იდეოლოგიის საკითხებში ხოლო ეკონომიკას უნდა ხელმძღვანელობდნენ სპეციალისტები. ის ყველთვის წინააღმდეგი იყო პარტიული მოღვაწეობის პრინციპით დრების შერჩევს. არქივში შენახულია ამ საკითხთან დაკავშირებული მოხსენებითი ბარათები.

გარდა ამისა, ის წინააღმდეგი იყო კოლექტიური მეურნეობის (ხრუშოვის საყვარელი შვილი) მოსკოვის ირგვლივ მცარიე ცენტრალიზაციის.

— გამოდის, რომ ბერი უნდოდა იმის გაკეთება, რაც გვიანებით გორბაჩოვმა გააკეთა?

— გორბაჩოვის უბედურება იქნა, რომ მას არავითარი პროგრამა არ გააჩნდა. ის უბრალოდ, მიხვდა რომ შემდგომში ასე ცხოვრება აღ შეიძლება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ყველაფერი დაინგრევა. მაშინ კი ჰქონდა გარკვეული პროგრამა რომელსაც არ მალავდა არც სტალინის სიკვდილამდე და არც მდეგ.

— მაგრამ მაინც რატომ დატოვეს იგი?

— ვილაცისათვის არ იყო მგებიანი სხვადასხვა დოკუმენტები, რომლებზეც გამოტანა, მამა კი მრავალი კეთილმსურველი ბნებოდა: „რომ შენ ბევრს მომარაგებდი, არ არის საჭირო, უბრალოდ აიღე ძალაუფლება ხელში, მოიჩა. ის კი პასუხობდა, რომ მსოფლიოში საშუალოდ არის მთავრებული.“

რეჟისორი მელიქიშვილი

დაერთო კიდევ ერთი შემთხვევა, ქუჩაში მიმავალი ნივთი საბანკო-საბანკო დედას თვალში მოხვედრილვარ, უჩუმრად მიმყოლია სახლამდე და მებობლებში უკითხავს ჩემი ვინაობა, მერე შეიღისთივის უამბნია, ქეთევანის შესაფერისი გოგონა ვნახეო.

მიმიწვიეს სინჯებზე, შემოსეს, გრიმი გამივეთეს და რეჟისორების ოთახში დამსვეს. ვიჯექი ჩემთვის კუთხეში. უცებ ოთახში აჩქარებული ნაბიჯით შემოვიდა დაბალი ტანის, ენერგიული ქალი, თუმანიშვილი და სამანიშვილი მოუთმენლად ელოდნენ მას. ალბომები მაგიდაზე კი არ დაადებინეს, ისე გამოართვეს ხელიდან და დაიწყეს თვალიერება; ჩემსკენ გამოიხედეს, მერე ისევ ეკიბს შეხედეს, ერთხანს განცვიფრებული თვალებით შემომჩქეროდნენ. ქალბატონი კი სრულიად დაბნეული იდგა. ნახატი მე მაგვდა.

ქალბატონ თამარ აბაქელიას კი, აღრე არსად ვენახე და ეციმივი მისი ფანტაზიის შედეგი იყო მხოლოდ.

ასე დამამტკიცეს ქეთევანის როლზე და სწორედ აქედან დაიწყო ჩემი სამსახიობო კარიერაც.

- რა არის თქვენთვის ხელოვნება და როდის ჩაიბოდა თქვენს სულში ხელოვნების სიყვარულმა?

- ხელოვნება - ესაა ჭკერტა, ესაა გონების სიხარული, ბუნების სიღრმეში რომ შეუღწევია და ჩასწვლილია იმ ღვთაებრივ საწყისს, რომელიც მას აცოცხლებს.

ბავშვობიდანვე, მიყვარდა მუსიკა, ფერწერა, პოეზია... გატაცებით ვკითხულობდი ვაჟასა და ვალაკტიონს. განსაკუთრებით კი თეატრი და კინო მიმიღავდა. ჩვენი ოჯახური გარემო საშუალებას მაძლევდა, გამოჩენილ თეატრალთა გვერდით მეცხოვრა, ჩემს სულს ხელოვნებით ესაზრდოვა.

- კინო უფრო გიმიდავთ, თუ თეატრი?

- ორივე მიყვარს, სცენა იმით არის კარგი, რომ ყოველ სექტაკლში როლს შეიძლება შემატოვო ახალი შტრიხი, მაყურებელთან უშუალო კონტაქტით ახალი შთაგონება მიიღო, უკეთ ითამაშო... კინოში კი სულ სხვაა. ეკრანზე ერთხელ აღბეჭდილი სახე

უცელი რჩება, მას ვერაფერს შემატებ. სამაგიეროდ, მიუღი სიცოცხლის მანძილზე შეგიძლია უქცრო, შენს მიერ შექმნილ გმირს. თუ როლი შთამბეჭდავია, დიდი სიამოვნებაც განიცდი.

ალალა ჭიჭინაძე

ცალი.

- ყველა რეჟისორთან ერთი მონდომებით მუშაობდით?

- მე ვფიქრობ, უბედნიერესი ქალი ვარ, რომ ვიდექი, ისეთი ძლიერი რეჟისორების გვერდით, როგორცაა ვახტანგ ტაბლიაშვილი. ვახტანგს პქონდა ალბომი საოცარი კურსი, მისი სექტაკლები აღვიძებდა მიძინებულ ნაციონალურ გრძნობებს: „მეფე ერეკლე“, „გიორგი საყაბე“, „დავით აღმაშენებელი“ და აი, ასეთი ისტორიული პიესები. მერე ახალი ბედნიერება გვეწვია, თეატრში მოვიდა ნიჭიერი კაცი - გიგა ლორთქიფანიძე. შეუდარებელი რეჟისორი, მასშტაბურად მოაზროვნე, მაძიებელი ხელოვანი და საერთოდ ჩვენი პატრონი.

ასე, რომ მე ისეთი რეჟისორების გარემოცვაში მომიწია მუშაობამ, რომლებთან დიდი სიხარულითა და მონდომებით ვითამაშობოლობდი.

- რა მოგვითხრობთ თქვენმა როლებმა?

- უნდა გითხრა, რომ მე წიგნის ქალი ვარ, ჩემმა როლებმა უდიდესი ცოდნა და გამოცდილება შემატა.

- გარდა ეკრანული გმირებისა, სცენაზე ნათამაშები რომელი საყვარელი როლი შეგიძლიათ დასახელოთ?

რელი როლი შეგიძლიათ დასახელოთ?

- ვერაბილეს „მელეა“, სადაც მილიანად გამოვაქმედა ჩემი ტრაგიკული ბუნება.

მიყვარს ასევე, ჩემი პირველი როლი მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში, ეს იყო - ივლითი, „ურიელ ჯოსტაში“. რეგამ ჯაფარიძის პიესაში „ჯარისკაცის ქერი“ - ხათუნა. მიუხედავად იმისა, რომ მე შეილი არ მყოლია, მაინც წარმატებით შევასრულე შიშებისათვის თავდადებული დედის და ომში დაღუპული ერთგული მეუღლის როლი. ეს როლი იმ წლის საქართველოს თეატრალურ სეზონში შეფასებული იყო, როგორც საუკეთესო როლი.

- რაიმე კურიოზს ხომ არ გახსენებდით?

- გავხსენებ ჩემს პირველ როლს - „ივლითს“.

მამის 23 წლის ვიყავი, როცა ეს დიდი პასუხისმგებლობა დამეძისრეს. გახარებული მივყარდი სახლში და დედას ვუბნებდი:

- როლი მომცეს „ურიელ ჯოსტაში“ ივლითი უნდა შევასრულო.

დედა მიყურებს და:

- Ну и дура, ты собираешься после Верико сыграть эту роль? Откажись... მაგრამ მე არ დავუჯერე და ახლა ვიამბობთ თუ რა შემეძინებდა:

ჩემი სცენა უნდა დაიწყოს და უცებ დამავიწყდა ტექსტი. მოდის ჩემი მუსიკალური ფრაზა და... კინაღამ წამოვხტი და გავვარდი სცენიდან, ამ დროს მესმის: „ცხოვრების სიბრძნე მთელს მელი თილისმა არის“. ვიცანი სესილიას ხმა. ამოვიხუთქე და გავაგრძელე, ბოლომდე ერთივ აღარ შეშლია. არასოდეს დამავიწყდება, ის სამინელი წუთი, შესაძლო იყო სცენაზე ფეხი აღარასოდეს დამეგდა, სესილიას თანადგომამ ვადამარჩინა.

- მგრძობობათრე ადამიანები მეტწილად მამის ავადღებთან, როცა მათ სულში წონასწორობა ირღვევა - ამბობს კონსტანტინე გამსახურდია. რა გიმდგრევეთ სულს, რა არ ვიყვართ?

- დალატი, „ორპირობა“, სიცრუე, უწიფერობა, ერის ისტორიის არცო-

დნა და იქიდან ჯანსაღი ბუნების მითითებით მადიბიანებს.

- რა თვისებებს აფასებთ ადამიანში?

- ადამიანში ვაფასებ სიკეთასა

და სწორი განსჯის უნარს.

- რამ გავახარათ ცხოვრებაში ყველაზე მეტად?

- სამშობლოს თავისუფლებამ. კიდევ ჩემი ყველაზე დიდი სიხარული და სიყვარული ჩემი ძმისშვილი - გოგი ჭიჭინაძეა, რომელსაც უდიდესი მომავალი აქვს ხელოვნებაში. კიდევ სამი მყავს მისი ძმები, ყოველი მათგანი ჩემს საკუთარ სიცოცხლეს მიჩვევია.

- თქვენი ცხოვრების მრწამსი?

- უკანასკნელს ვავეცემ.

- გმადლობთ.

ჩემი დედა!

სანჯარი საუკუნეა მოღაწეობს. ნაკლები საუკუნეა ეხსარებო წმიდა საქსე. მაგრამ ღმობ გურაფერი დაყოლი მეს თვალთა ელვარებას. მეს ხილამაზს და შქეჩიერებას. დღესაც პირშივე ნიჭი დეჯარ მადლიერი მაყურებლის წინაშე და იქი სიყვარულსა და პატივისცემას.

კდეკ დიდნას იყავი ასეთი, ვისეუ რეკით ვჯანძრილო, ხანჯილიო სიკოცნლო. შქეჩიერებით წარმატებასა და შეხი სათაყვანებელი სამშობლოს ბედნიერებას და ერთიანობას. თაიბიდან თათას ლეკქ ელასაიეთ ვადაყუკა შეხი სახელი. რთიორუ ქართული სკენის ხილამაზის, საიამყისა და ხილამის ხილამოლი!

ესაუბრა
თამარ ტაბილაშვილი

ახალგაზრდული შემართობა

ქორეოგრაფიული, ჟურნალისტიკური და ლიტერატურული მოღვაწეობა. როგორც თავად აღნიშნავს, იგი ბავშვობის წლებიდან ეზიარა ხელოვნების სამყაროს. 1929-30 წლებში კოტე მარჯანიშვილის რეჟისორობით დადგმულ საბავშვო ოპერებში „მაისი“ და „შემოდგომა“-ში მანაც მიიღო მონაწილეობა. ასევე, პარალელურად მხატვრობითაც იყო გატაცებული. სკოლის დამთავრების შემდეგ უპირატესობა მინიც არქიტექტურას მიანიჭა. ეს არჩევანი გარკვეულწილად მი-

პრემია და მიღებული იქნა მშენებლობისთვის. 1948 წლიდან იგი სოხუმში სამუშაოდ გადავიდა, თა-

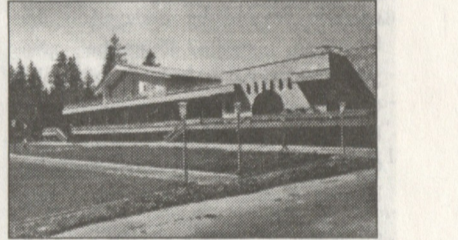

ვის ჩანაფიქრი უკეთ რომ განეხორციელებინა. აქედან მოყოლებული 40 წლის განმავლობაში დასთან ერთად აფხაზეთში მოღვაწეობდა. ლევან მუშუდინის დამოუკიდებელი სოხუმის მთაპარკი, ე. წ. „ფუნკულიორი“, სოხუმის ცენტრალური უნივერსალი. ასევე კვების ობიექტები: ახალ ათონში, ეშერაში, გაგრაში, სოხუმში.

ბატონი ლევანი ასევე ნაყოფიერად მოღვაწეობს მხატვრობასა და ჟურნალისტიკაში. სხვადასხვა თეატრებში მხატვრულად გააფორმა სექტაკლები. მისი მოთხრობები, ფელეტონები და სტატიები ქვეყნდება პრესაში.

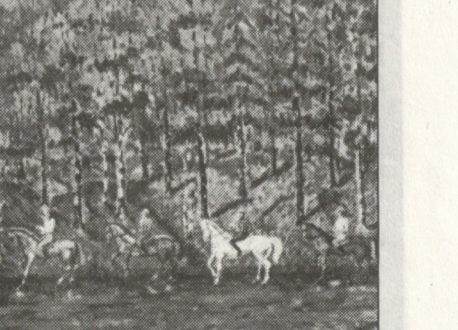
ის კვლავაც ახალგაზრდული ენერგიით აკეთებს ყველა საქმეს, მისი სურვილები და ფანტაზიები უღევივა.

ბატონი ლევანის სურვილია ავტობიოგრაფიული მოთხრობის დანერა. სადაც 80 წლის განმავლობაში ნანახ და განცდილ შთაბეჭდილებებს გვიზიარებს. „მე არ მაქვს განსაკუთრებული პრეტენზია ჩემს შემოქმედებით მოღვაწეობაზე, უბრალოდ მინდა მკითხველს ვუთხრა ჩემი მოსაზრება, იმ წინააღმდეგობებზე, რომელიც ამ წნის განმავლობაში შემხვდა და იმ შეცდომებზე, რომელიც თან ახლდა ჩემს ცხოვრებას. ეგებ მომავალი თაობისთვის საინტერესო გამოდგეს“.

მოფენის მოწყობაზე მუშაობს, სადაც არქიტექტურის გარდა გამოფენილი იქნება მხატვრობა და ფოტოგრაფიული ნამუშევრები, რომლებიც იტალიაში, საფრანგეთში, კუბასა და გერმანიაში მოგზაურობის დროს არის გადაღებული. გამოფენის მოწყობა მისის თვეშია განზრახული.

ნაყოფიერ შემოქმედებას, ვა-

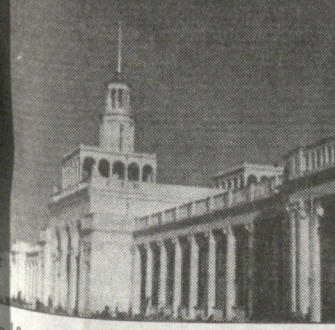
წმრთელობას, დიდხანს სიცოცხლეს ვუსურვებთ ბატონ ლევანს, ასევე ახლის ძიების სურვილი არასდროს განელებოდეს!

ექტის“ მიერ გამოცხადებულ კონკურსში სოხუმის რკინიგზის ვაგონის პროექტის გამარჯვება მიანიჭა. ლევან და ლოლა მუშუდინების პროექტმა მიიღო პირველი

ლირსების ორდენის კავალერს, ბატონ ლევან მუშუდინს წელს დაადებინა 80 და შემოქმედებითი მოღვაწეობიდან 60 წლისთავი უსწრებდა.

1997 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით არქი-

ტმეტურის განვითარებაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისა და ნაყოფიერი მუშაობისათვის ღირსების ორდენით დაჯილდოვდა. აღსანიშნავია ლ. მუშუდინის

ჩვენნი ქუჩა, ჩვენნი სახლი, ჩვენნი...

უშანგი ჩხეიძის დაბადების 100 წლისთავის გამო მე მას „ვეწოდებ მოვარდნილ მეწყერს“...

ვაი, რა ბევრი რამ დაგვარგა ჩემმა, და არა მარტო ჩემმა თაობამ, რომ სცენაზე არ უნახავს დიდი მსახიობი უშანგი ჩხეიძე – კაცი ლეგენდა, რომლის სახელიც ახლაც კი მოწიწებით მოიხსენიება. არა და, რა დასანანია, რომ იმ დროს ფირფხვ არ იღებდნენ სპექტაკლებს და თაობებისათვის დაკარგულია ბევრი უბრუნებელი წარმოდგენა და მსახიობი. მაგრამ, კიდევ კარგი, რომ რადიოჩანაწერები შემოგვრჩა და, თუმცა ხარვეზებით, მაინც რაღაც წარმოდგენას გვაძლევს მსახიობთა ოსტატობაზე.

ბავშვობიდანვე, მესმოდა ბატონი უშანგის სახელი. მერე კი, როცა მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში აღმოვჩნდი და იმ დროს ფოთეში გამოფენილ მსახიობთა როლებში გადაღებული პორტრეტები ვიხილე, სამუდამოდ მოჯადოებული დავრჩი და ჩემი ბავშვური წარმოდგენა დიდ მსახიობებზე კიდევ უფრო გამძლიერდა. ახლაც თვალწინ მდგას ფოტოზე აღბეჭდილი მიზანსცენა – გულბაღმა იატაკზე გაწოლილი ოტელი (შალვა ღამბაშიძე) და მობეიძე თმა – ჩამოშლილი, ხელებგაშლილი იაგო (უშანგი), ანდა მისი ვეებერთელა სურათი პამლეტის როლში, „იქვე მახლობლად ნაღვლიანი ურიელი და ყაბალახწერული ცბიერი ყვარყვარე, შეძლე კი, როცა რადიოთი მოვისმინე პამლეტის მონოლოგი, „ყოფნა, არყოფნა“ ურიელის „იქნებ შესახებ იმ კამათისა, რომელიც მქონდა მე რაბინებთან“, სრულიად განსხვავებული ყვარყვარეს „აა, ჩვენები მოვიდნენო“, ნამდვილად ვიწამე, რომ იგი კაცი კი არა, მართლაც ლეგენდა, მეწყერი იყო, რომელიც წაგლეკდა

და თავის გაულენაში მოგაქცევდა. უკვე ნამდვილად მჯეროდა, რომ უფროსები, ვინც ასე ეთავყვნებოდა უშანგის, მართლაც იყვნენ“...

და აი, 1950 წელს, ყოფილი კამოს ქუჩის (ახლა დიმიტრი უშნაძის) ერთ მყუდრო დიდ ეზოში აშენებულ ოთხსართულიან სახლში

ბინა მისცეს ოჯახთან ერთად უშანგი ჩხეიძეს. მისი ბინის პირველი სართულის ლოჯია, ჩემი ბინის პირდაპირ იყო და, თუმცა, არცთუ ხშირად, მაგრამ მაინც გამოვიდოდა ხოლმე ლოჯიაში თავის შინდისფერ ხალათში გამოწყობილი და შუქიან თვალებს რომ მოაველედა მიდამოს, მონუსხულივით ვუყურებდი. ძალიან ბევრჯერ მალულად ვიყურებოდი, იქნებ გამოჩნდეს-მეთქი, ხშირად მიმართლებდა ხოლმე. ვცდილობდი კიდევ მისი ყურადღება მიმეყრო, ზაფხულობით ღია ფანჯრებში ხმაბალა ლექსებს ვამბობდი, ვმღეროდი, თურმე, თქვენ წარმოიდგინეთ, შევეუნიშნე, მისმენდა, მაგრამ...

მაგრამ 1953 წელს იგი გარდაიცვალა, აუ, რა ამბავი იყო, რამდენი ხალხი, რამდენი ცრემლი... და მის ბინაში, უკვე სახლ-მუზეუმში, დარჩნენ უმცროსი და ნინო ჩხეიძე – საქართველოს სახალხო არტისტი, მისი ქალიშვილი მია ტატიშვილი, ისიც მსახიობი, შვილიშვილი სალომე (მხატვარი) და შვილთაშვილი პატარა ნიკუშა.

ყოველ ზაფხულს ქალბატონ ნინოს გამოაქვს ხოლმე უშანგის ტა-

ენების, სხვა სათავყრილობო ადგილებს და ლექსებსაც კი.

მაშინდელ გესტაფონში სკოლები ჯერ კიდევ არ იყო. უშანგის მამამ ვიქტორ ჩხეიძემ თავისი ვაჟები უშანგი და მიხეილი ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში მიაბარა (დღევანდელი 1-ლი სკოლა). იქვე სწავლობდნენ დოლო ანთაძე, შალვა ღამბაშიძე, მიხეილ ჭიაურელი და მთელი ეზო და ქვემო იმერეთის რჩეული ახალგაზრდობა. გიმნაზიის პერიოდშივე დგამდნენ და თამაშობდნენ როლებს აქ ჩამოთვლილი ჭაბუკი-ახალგაზრდობა.

დედაჩვენნი ქრისტინე, ჭიათურელი შავი ქვის მრეწველის ვანო ვაშაძის ქალიშვილი იყო და აზნაურ ჩხეიძეზე გათხოვებისას მღაპრული სიმღერე ვაბატანა მშითვად.

იკითხავთ ვისგან გამოიყვა ასეთი ნიჭი.

მამა ფრიად განათლებული – რუსულის კარგი მცოდნე გოროდის სუთელასდამთავრებული ეკონომისტად მუშაობდა. დიდი იუმორის პატრონი, ლექსებსაც წერდა, უყვარდა ლხინი და ქეიფი და მოწყენილს და დაღონებულს ვერასოდეს ნახავდით. ასეთივე იყო

დაბადების 100 წლისთავი

ნსაკმელი, მისი ნაქონი თეატრალური კოსტიუმები და, ალბათ, გახსოვთ თითარაანთ ქერივი, მოთქმა-ოხვრით რომ ფერავს ქმრის ქამარ-ხანჯალს და იარაღს, მისი დაც ისე ულოლიავება თავისი ძვირფასი ძმის თითოეულ ნივთს. ყოველთვის დიდი მოწიწებით ვუყურებდი და ახლაც ვუყურებ ყველაფერს, რაც ამ ლეგენდასთან არის დაკავშირებული. ერთი-ორჯერ მეც მოვირგე ურიელის შავი კოსტიუმი თავისი შლიეფითურთ ყმაწვილობაში.

და აი, უკვე უშანგი ჩხეიძის დაბადების 100 წლისთავი შესრულდა. მე, როგორც ახლო მეზობელი, ვებედავ ჩამოვართვა ინტერვიუ ნინო ჩხეიძეს ჩვენი გაზეთის „მეფეთუხისბათის“. ასე რომ, ვიწყებთ.

ქართული თეატრალური ხელოვნების მეფე – როგორც ახლაც უწოდებენ უშანგი ჩხეიძეს, დაიბადა და ყრმობის წლები გაატარა ტურფა იმერეთის, მჭექვარე ცხოვრებით მფეთქავი გულით და ლხინით სავსე პროვინციულ ქალაქ გესტაფონში.

თვალის გახელისთანავე პატარა ბიჭი ეზიარა ხელოვნების მაღლიან მიმზიდველ და ჯადოსნურ სამყაროს. მაშინდელ გესტაფონში მოღვაწეობდნენ დიდი ნიჭისა და ძალის აქტიორები – ცაცა ამირეჯიბი, ვასო აბაშიძე (თავისი დინასტიით), ვასო ურუშაძე, მარო მდივანი, დავით კელენჯირიძე და სხვა მრავალი. ამას მიუმატებ უშანგის მეზობლად მცხოვრები მისი ტოლი ბიჭები: შალვა ღამბაშიძე, დოლო ანთაძე, ალექსანდრე ქურციკიძე, სანდალა გაჩეჩილაძე, კოლია ასათიანი და მათზე უმცროსი სერგო მაქარიძე. ამ ბიჭების მიერ მომზადებული და დადგმული სპექტაკლები ხშირად ამშვენებდა გესტაფონის იმერული ოდა-სახლების ფართო აივნების, პატარა მო-

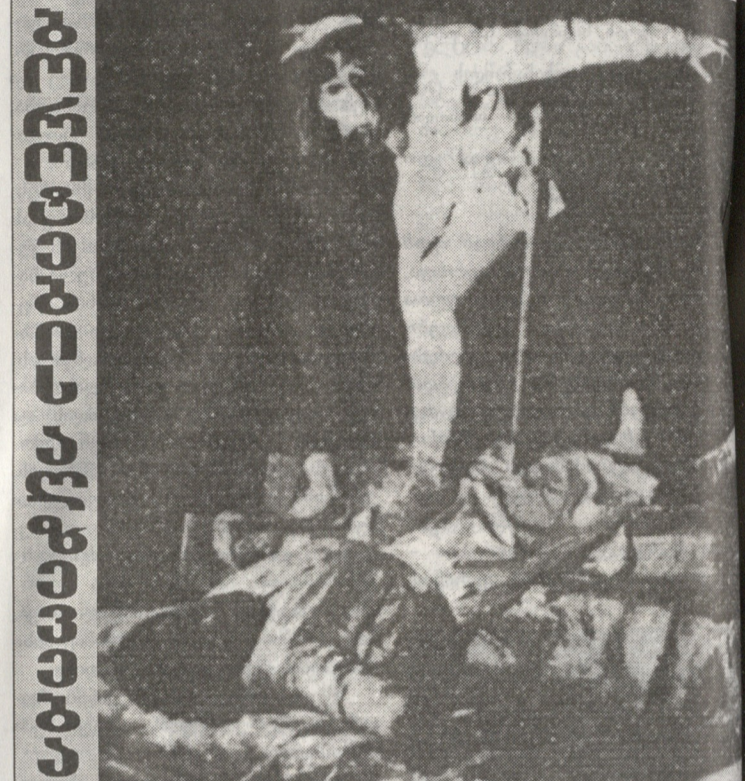

ღდა – მწიგნობარი და სათნო მშობელი თავისი შვილებისათვის.

უშანგი ბაბუამისის ვანო აბაშიძის ოჯახში პირველი შვილიშვილი იყო და თანაც ვაჟი – ბაბუას რჩეული, და განებვირებული. 10 წლის უშანგი ბაბუამ წაიყვანა ჭიათურის თეატრში სპექტაკლის სახანჯავად. მაშინდელი ჭიათურის თეატრი ბრწყინავდა, და ერთ-ერთი ძლიერი კულტურის კერა იყო საქართველოში. იმ დღეს უშანგიმ ნახა სპექტაკლი „დარისპანის გასაჭირი“. ცნობილი მსახიობის ვალერიან შალიაშვილის მონაწილეობით. შალიაშვილის თამაშით აღფრთოვანებულმა პატარა უშანგიმ იქვე უთხრა ბაბუამისს: მეც ასეთი მსახიობი უნდა გამოვიდყო.

უშანგიმ თავისი სიტყვა შეასრულა. ქუთაისის გიმნაზიის შემდეგ სწავლა გააგრძელა უნივერსიტეტში.

დაამთავრა ჯაბადარის სტუდია და 1922 წელს მივიდა ქართული დრამის თეატრში (რუსთაველის თეატრში), სადაც სამუშაოდ რუსეთი-

დან საქართველოში ახლად ჩამოსული იყო დიდი კოტე მარჯანიშვილი.

მღევი: პატარა ერის უდიდესი ტრეგოსო მსახიობი უშანგი ჩხეიძე რომელმაც მსოფლიოში ერთადერთმა 25 წლისამ ითამაშა „მლეტი“ – დაჯილდოვდა ოქროს ღმერთი. ამ ფორუმზე მიწვეული ვიყავი უშანგის მეგობრების, მასაპატიო მიზეზთა გამო ვერ დავსწარი.

წელს უშანგის დაბადების 100 წლისთავია. ქართული ხელოვნების თაყვანისმცემლები და თავგანთავებულები, კულტურის სამინისტროს თეატრის მოღვაწეთა კავშირი, ლაქის მერია, მარჯანიშვილის თეატრი, მშობლიური გესტაფონის მთელი ტურფა იმერეთი ემზადებიან ამ დიდებული საიუბილეო თარიღისათვის.

მის აღსანიშნავად გამოიცა ნიუო ჩხეიძის წიგნიც „უშანგი-100“ უშანგის თითქმის მთელი ცხოვრება მარჯანიშვილის თეატრის იყო დაკავშირებული, შემდეგ ბინის თეატრის ახლოს, კამოს ქუჩაზე მისცეს. აქვე მახლობლად ცხოვრობდნენ მისი მეგობრები თუ ახლობლები, ასე რომ, მთელი წლები ზვეთუბანში უწევდა ტრიალი.

დიდი რეჟისორის თვალს არ გამოეპარა უშანგი ჩხეიძის ლეთით მომადლებული დიდი ტალანტი. და რაგინდ სავიწროვლადაც არ უნდა მოგეჩვენოთ, ერთბაშად ახალგაზრდა დამწყებ მსახიობის უმშვენიერესი და უძნელესი როლის თამაში დაევალა. ხელოვნების მსოფლიო ისტორიას არ ახსოვს, რომ რომელიმე ტრაგეოს მსახიობს „პამლეტი“ დაეწყო მოღვაწეობა. პამლეტი არის მწვერვალი ნიჭიერებისა მსახიობისათვის. უშანგის მუშეუმში, მის საძინებელ ოთახში საპატიო თავკედლებზე ჭილია კოტეს სურათი წარწერით უშანგისადმი: „ჩემო უშანგი, პამლეტი იყოს მხოლოდ დასაწყისი იმ დიდი ვიზისა, რომელსაც მჯერა გაივლი, როგორც დიდი შემოქმედი“. – შენი კოტე მარჯანიშვილი.

მხოლოდ 10 წელი იმეფა ქართულ სცენაზე უშანგიმ და ამ 10 წლის მანძილზე ითამაშა იმდენი როლები, რასაც დიდი მსახიობი ალბათ, 50 წლის მანძილზე თუ მოასწრებდა.

ამ წერილის მიზანი არ არის უშანგის შემოქმედების გაშუქება. აღვნიშნავ, მხოლოდ ერთ მნიშვნელოვან ფაქტს. უშანგის პამლეტის თამაშიდან 70 წელი გავიდა. აქტიორის დასავიწყებლად ეს დიდი დროა. მაგრამ პირიქით, რაც დრო გადის, უშანგის სახელი უფრო ელვარებს – მან დროს გაუძლო.

1996 წელს ნიუ-იორკში კონგრესისა და პარვარდის ბიბლიოთეკებში ჩატარდა დიდი კონფერენცია მსოფლიო მასშტაბით შექსპირის „პამლეტის“ როლის შესრულებელთა გამოსაყენად. აღმოჩნდა, რომ უშანგი ჩხეიძეს ყველაზე ახალგაზრდას 25 წლის ასაკში ჰქონდა პამლეტის რილი შესრულებული. აღნიშნული იყო შე-

ტომაც დიდად სასიამოვნოა, რომ გაზეთმა „მეფეთუხისბათს“ გაიხსენა და მთხოვა რამდენიმე სიტყვა შეთქვა ჩემი ძვირფასი ძმის – დიდი მსახიობის უშანგი ჩხეიძის შესახებ გმადლობთ!

მომამბოლო ნიკოზი ბილაშვილი

სკოლა, ჩვენი უბანი, ჩვენი მომავალი

ჩვენი სკოლა

„მეფეთუბნის“ სტუდენტები ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოყენებით ბიოლოგიის ფიზიკის ლაბორატორიის გაფორმების შედეგად, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მიზნით, მათგან მათი მხარდასაჭერად, ავტორიზაციის შედეგად, დაფინანსებული მუშაოების დასრულების მიზნით.

სკოლის მთელი მუშაობა მოხდება მან ბავშვობიდანვე ღრმად შეიქმნის მისი ბუნების ტრადიციები, შექმნის მისი ერთგული დარჩა. რა დროსდა ვფელაზე მეტად მეფეთუბანში? – რა და სინდის-ნამუსი, ვაკვაობა, მგობობა, ერთმანეთის გატანა ბატონი მიხეილი ლაბორატორიის მართლებით ერთად საქართველოს ეკონომიკის დიდი ქომავაია, ეს არის ბიოლოგიის და პრინციპული კაცი, რომელიც მალა შესწავლა დაჯეროს ველოს მართალი სიტყვა და ბიოლოგის იანტიონინ პროგრესულად.

ბატონი მიხეილი და მისი ბავშვობის მგობობები დღემდე არ წყვეტენ ერთმანეთს და ალბათ ამიტომაც ჩვენს სტუდენტთა მთელი თავისი კლასი 1947 წლის თბილისის ვაჟთა XI სასკოლის სკოლის კურსდამთავრებულებიც გაგახსენა.

სკოლის წლების მოგონებები ყველასთვის უძვირფასესია. სკოლა, უბანი, კლასი არის ის გარემო, სადაც ხდება ადამიანის პიროვნებად ჩამოყალიბება. ცხადია, რაც უკეთესია გარემო, მით უფრო კეთილშობილია პიროვნება. არც შეიძლება ადამიანმა იფიქროს, რომ ცუდ წლებში ვიქნები, მაგრამ წესიერი დაწყებითი. ეს იქნება შეგნებულად თავის ტყუება. ამიტომ ყველამ პირველ რიგში უნდა ვიფიქროთ ჩვენს გარემოზე. თბილისი ფოველოვის ერთი პერიოდის შექმნა, სიხარულიც და ტკივილიც ფოველოვის ერთი გვექონდა, მაგრამ ცხადია, ყოველ ჩვენთანგან განსაკუთრებით ასსოვს და იგონებს იმ წლებს, რომელთაც იგი ყოველდღიურ შეხებაში იყო. აი. ამ თვალსაზრისით მინდა გავიხსენო პლებნაოვი და ის ხალხი, მე-11-ე ვაჟთა სკოლის 1947 წლის გამოშვების სახით.

ბავშვობის წლების შეგნებული ნაწილი ვსწავლობდით 35-ე სასკოლაში, რომელიც ცნობილი ფილოსოფოსის კონსტანტინე კაპანევის სახელითაც მოიხსენიებდნენ. შეუძლებელია არ გავიხსენო მასწავლებლები. მათ შორის პირველ რიგში გვიგრაფიანს – ქალბ. ვერა გულაძე, რუსულის – ტატიანა კალაშნიკოვა, ქიმიის – კავკაძე, რომელიც ლამაზი იყო და ძალიან ჰგავდა ლტ. ვერიო ანგოვარიძეს, ამავე დროს მონდა შესანიშნავი დიქტორი და მოყვარული არტისტი. მე ვერ გავიხსენებ ნამდვილი სახელი და დაურეკე ამდენიმე ამხანაგს, უკლებლივ ყველამ ითხრა ვერიო, მაგრამ ეს ხომ ჩვენს პირველ მოგონილი სახელია. უფრო ადრე გვაყვავდა ქართულის – მარიამ დოჭვირი

და თამარ აბაშაძე, მათემატიკის – კოტე სვანიძე და სხვები, რომლებიც მართალია გვასწავლიდნენ ცალკეულ საგნებს, მაგრამ მათი გავლენა ჩვენზე გაცილებით მეტი იყო, რადგან გვასწავლიდნენ არა მხოლოდ გადმოცემით, არამედ შეიძლება ითქვას, უფრო მეტად თავისი საქციელით. ამ მხრივ განსაკუთრებით მინდა ავინიშნო ბატონი აკაკი შონია, რომელიც უკვე მე-11 ვაჟთა სკოლაში იყო სასწავლო ნაწილი. ამავე დროს გვასწავლიდა ფიზიკას და მათემატიკურ საგნებს. არავის არ ახსოვს მისი ხმა-მალალი სიტყვა, მაგრამ ჩვენში უსახლვერო ავტორიტეტი ჰქონდა. მახსოვს, თუ ვაგიფიცობდი, მაგალითად, არ ვწყრდი საკონტროლოს, საკმარისი იყო ჩვენთან მოსულიყო ბატონი აკაკი შონია და ეთხოვა, მაშინვე ვაკეთებდი ისე, როგორც იგი თვლიდა საჭიროდ. თუმცა უფრო ადრე დირექტორი და მთლიან ჩვენთანგან გვაშინებდა, მაგრამ უშედეგოდ. ასეთი მასწავლებლების წვალობით სკოლა და ამთავრა არა ერთმა სახელოვანმა პიროვნებამ. მათი ჩამოთვლა შეუძლებელია ამ მოკლე წერილში. ამიტომ ვიტყვი მხოლოდ ჩვენს გამოშვებაზე. დავამთავრეთ 31-მა მოსწავლემ და უკლებლივ ყველა ჩავირიცხეთ სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში. ეს კი ის დროა, როდესაც სიტყვა „ჩაწყობა“ არც კი არსებობდა. მაგრამ თითქმის ყველა გამოვიდა ზედმეტწილი ინტელიგენტი. ამიტომ, მიუხედავად ცოდნისა და პატიოსანებისა, ფაქტობრივად ჩრდილო და ჩრჩინე, რადგან აღმოჩნდა რომ სულ სხვა მექანიზმები მართავს ქვეყანას. ამაზე იმდენი იწერება, რომ უკვე აზრიც კი დაკარგა მისმა გამოშვებამ. ჩვენ კი თურმე სულ სხვა ცხოვრებისთვის გვაშვადებდნენ, რომელსაც ჩვენი თაობა, სამწუხაროდ, ალბათ ვერც მოესწრება.

პირველ რიგში მინდა გავიხსენო ყველა ასათვის საყვარელი ჩვენი ფილოლოგები, რომლებიც, სამწუხაროდ, დღეს აღარ არიან: ირაკლი ვიფიანი, გივი პეტრიაშვილი, ბავშული გელოვანი, ნოდარ რუხაძე, რომელიც შემდგომში ცნობილი გერმანელი მწერლის ჰაინრიხ ბიოლის დიდი მეგობარი გახდა. პიროვნებისა, რომელმაც კავშირიდან გაძევებული სოლომონის ოჯახი შეიფარა გერმანიაში. ვერ მართო მათი ლექსები, რომლებიც, მართალია, არასოდეს გამოქვეყნებულა, რადგან, შეგნებულად მხოლოდ ჩვენთვის იწერებოდა. იბეჭდებოდა მხოლოდ ავთანდილ სვანის ლექსები. პირველი იყო IX კლასის ლექსი „სამშობლო“, რომელმაც იმ დროს ყველაზე წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა. პირველი სტროფებია:

სამშობლო ჩემი გულის ნაწილი,
სამშობლო ჩემი სისხლი და სუ-
ნიქვა,
ბავს ამაზე დიდი და ტკილი
სიტყვა არ უთქვამს.
ქართული მიწა მხარე ლოგების,
სპარსულ ხალივით მიმოქარული,
გმბობით სავესე „ქართლის ცხოვრება“,
ნაში, ლულუნა ჩვენი ჩანგური.
ჩემი წკრიალა, ნარნარა ენა,
ქართული ქალის მანანა სახე,
რუსთველის გულის სიმების ფდერა,
ვინა თქვას მეტი სხვა სიამაყე?!
გვაგებს შესანიშნავი მეცნიერებიც. მაგალითად, თიბერუზ ვინიანი, რომელმაც უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ საკანდიდატო და სადოქტორო ხარისხი ზეინზედ დიქტა და საქართველოს ცნობილი პირობელების გახდა. გვაგებს სხვა ხარისხიანებიც.

სივის.
საერთოდ როცა თან რადაცას ვე-
ბოდა, მის გარშემო დიდი წრე კეთილ-
ხარხარი. მას იმპროვიზირებულად მო-
ვლის განსაკუთრებული ნიჭი ჰქონდა,
ალბათ ახლაც აქვს. ტყუილად არ
უთხრა მას ნოდარ დუმბაძემ ვერ
კიდევ „ნინაში“ ერთად მუშაობის
დროს: ჟანი, შენ რომ ვყვები, იმის შე-
საბამის წერა რომ იოცდეს, მე შენთან
შეღარებოთ არაფერი ვიქნებო.

ჩვენი კლასი ასევე გამოირჩეოდა
სპორტშიც. როდესაც ვალიბდობდა ფე-
ხბურთელთა სკოლა, მოთამაშეების შე-
რჩევის მიზნით მოეწყო თამაშები ქა-
ლაქი სპორტის სკოლაზე. წავავეთ ფინალი
ანგარიშით 1:0 (სკოლა არ მახსოვს).
აეთი ტყუასელის გუნდთან. ფეხბურთე-
ლთა სკოლიდან ჩვენი კლასის 9 მო-
სწავლეზე მოვიდა მიწვევა. მშობლებმა
არ დაგვერთეს ნება, გადავიდა მხოლოდ
გივი ვორბეანძე, რომელიც შემდეგ ისევ
დაბრუნდა ჩვენთან, მაგრამ ფეხბურთის
თამაში სხვადასხვა გუნდებში გა-
აგრძელა. როდესაც ბატონი ანდრო ფი-
რდანიას ქ. ივანე-
ვოში წავიდა
ისიც თან წა-
იყვანა.

ცხადია იმ დროს, ომის წლებში,
იყო ძალიანობაც, მაგრამ აქაც რაღაც
ვაკაცობის, გნებათ კეთილშობილე-
ბის ელემენტები ყოველთვის შეიმჩნე-
ოდა. მაგალითად, მახსოვს თეატრიდან
გამოვივდი გვიან დაბით. იმ დროს თბი-
ლისის თვზე, მართალია ომიყოფდა, გე-
რმანელის თვითმფრინავებიც ზუსტ-
ნებდნენ. ამდენად, ქალაქი ჩანებელი იყო.
ჩვენი ორი მეგობარი გოგონა ცხო-
ვრობდა სვანეთის უბანში. ერთ-ერთ
ბნულ ქუჩაზე უცნობი ბიჭების ჯგუფი
შეგვხვდა. მათ ზრდილობიანად გაგვა-
ტარაც ვინც გოგონებთან ერთად მი-
ვივდიოდით, მაგრამ გაანერეს უკან ჩა-
მორჩენილი ჩვენი ორი კლასელი და
პალტოები გახადეს. ამით იმის თქმა
მინდა, რომ პატრის სცემდნენ არა მა-
რტო გოგონებს, რომლებსაც ცხადია,
უფრო ძვირფასი საკაულები ეკეთათ,
არამედ მათი ხთირთი ბიჭებსაც, რომ-
ლებიც ამ შემთხვევაში მათთან ერთად
ვიყავით. იყო პირიქითაც, მახსოვს, ზა-
მთარში, რამდენჯერ უცნობ გოგონას
უთქვამს თუ შეიძლება გვერზე გამო-
გვეხდითო, რადგან ასეთ შემთხვევაში,
რაც არ უნდა ჩია ფოფილიყო ბიჭი,
მის თავმოყვარობას არავინ შეღაბა-
ვდა და გოგონას თოვლის გუნდას და
ვინუღს არავინ ესროდა. ალბათ, გა-
მონაკლისი შემთხვევებიც იყო. მაგრამ
მხოლოდ უმნიშვნელო.

გარგად ვთა-
მამობით კალათბურთსაც, მაგრამ, ცხა-
დაა, პირველი სკოლის იმდროინდელ
ვირტუოზობთან სისტემატურად ყველა
ვაკებდით.

როდესაც გოგონები და ვაჟები და-
გეცოდნენ ჩვენ მე-11 ვაჟთა სკოლა
გაგხდით. ვერ 25 თებერვლის ქუჩაზე.
სომხური სკოლის შენობაში, ხოლო შე-
მდეგ სანაპიროზე შეგვეერთეს რამდე-
ნიმე სკოლის ვაჟები. ყველა მათგანმა
შემოიტანა რაღაც თავისი კოლორიტი,
რომელიც შემდეგ გაეროიანდა ერთ
ერთში, ალბათ თითოეულისგან ავი-
ღეთ ის დადებითი, რომელიც მათ ჰქო-
ნდათ და შეიქმნა რაღაც უკვე ჩვე-
ნივეს დახასიათებული ურთიერთდა-
მოვიდებულება.

ვაკეთებდით თუა არა რაიმე არაკა-
ნიონიერს? გულწრფელად მინდა ვთქვა,
რომ – არა. მაგრამ მახსოვს ასეთი
ფაქტი: ცნობილია, რომ გოგონების
ბალი იყო არა მარტო პლებნაოველე-
ბის თავშეყრის ადგილი, იქ ივრბე-
ბოდა მთელი ქალაქის იმდროინდელი
თაობა. ჩვენც ძალიან გვიყვარდა იქ

დღეს ჩვენც შეგვიძლია ვაგვიძე-
ოროთ ნაშიმ პიემეტის სიტყვები: „და-
იწყო ჩვენი თაობის ფოთოლცვენა“.
ჩვენი გამოშვებიდან, სამწუხაროდ, 11
კაცი უკვე აღარ არის ცოცხალი.
ყოველ თაობას, როგორც წესი მო-
აქვს ახალი და ალბათ პროგრესული,
მაგრამ არის მცნებები – ტრადიციები,
რომლებსაც განსაკუთრებით უნდა გა-
ვფრთხილდეთ, თუ გვიწინდა რომ ქვე-
ყანა – საქართველო არსებობდეს. არსე-
ბობდეს იმ ტრადიციების ხალხით, რო-
მლებზედაც ჩვენ ახლაც ასე გვიყვარს
ლაპარაკი, რომელიც არც რუსულია,
არც გერმანული, არც ამერიკული ან
სხვა, და მადლობა ღმერთს, რომ ვერ
კიდევ ასეა.

სახსალნითო მხევქლანა 1949 წ. ანგალს ბაუი.

სამხალელო

7 რიგში სხევან: ა. ყაიბია, ი.
ზაგაძეივითი, უ. ცაგარუთი, უ. უა-
ნიძე, პ. აივახოვი, ნ. დეინოვი, ნ. უა-
ნიძე, მ. ჯიმუიაძე.

11 რიგში: უ. სუჯაგუიაძე, თ.
ბაგაძე, ჰუნბავაძე: თ. ვიბინ-
ნიძე, თ. მოვაშვილი, მ. მქუტუთი-
შვილი, პ. ჟვამიაშვილი, მ. მონა-
უაშვილი: მ. მანიძე, მ. ავახიშვილი,
უგანანი: ა. ხიმშიაშვილი, ნ. ვაშაიძე,
ნ. თითიბაძე, ა. გორგასლიძე, ნ.
უაბაძე, უ. ზაყარაძე, უ. ლათურა-
შვილი, პ. უაყაჯა, უ. ავანიაძე

სახსალნითო მხევქლანა 1949 წ. ანგალს ბაუი.

სკოლა, ჩვენი უკანა, ჩვენი თარიღი

„მაისი“ - ჩვენი გაზაფხულის სიხარული

ეს იყო 1973 წელს. ვსწავლობდი მაგისტრანტის სახელობის ცენტრალურ-მუსიკალურ (ნიჭიერთა) ათწლეულის კლასში. ამ დროს ძალიან პოპულარული იყო გოგონათა ვოკალურ-ინსტრუმენტული ანსამბლი „მზორი“, რომელიც შექმნა რაფაელ კაბარიანმა. ანსამბლის რამდენიმე წევრი ჩვენს კლასში სწავლობდა. ესენი იყვნენ: თამარ გვერდულიძე, ეკა კახიანი, თამარ პოხონელიძე და სხვ. ახალი ხელშეწყობის მოსვლასთან დაკავშირებით რაფაელ კაბარიანმა დატოვა ანსამბლი. მაგრამ ბავშვებთან მუშაობა იმდენად უკარგადა, რომ მალე ახალი სტილის ანსამბლის შექმნა გადაწყვიტა, ამასთან დაკავშირებით ნიჭიერ მუსიკოს კონსტანტინე იუშოვისთან ერთად ჩვენს სკოლაში მოინდომა გოგონათა შერჩევა. ამჯერად მას ჩაუთქმურებული ჰქონდა სრულდა ახალი ტიპის ვოკალურ-ინსტრუმენტული ანსამბლის - სიმფონიკის შექმნა. სადაც ერთმანეთთან შერწყმული იქნებოდა კლასიკური და ჯაზური მუსიკის ელემენტები. ისინი ჩვენთან ექვემდებარებოდნენ მარტო მომდგრელებს, არამედ პი-

დასხვა სკენებზე - ოფიცერთა სახლის, ტერენისკის კლუბის, ფილარმონიის... ვმოგზაურობდით საქართველოს და ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქალაქებში, კოჯორში, ჩათახში, კვიშიში, მთიანეთში... განსაკუთრებით დასამახსოვრებელი გასტროლები ყველა ჩვენთაგანისთვის მანაც გემით მოგზაურობა იყო - და რა გულდასაწყვეტია, რომ ეს მოხდა ისეთ გემზე, რომელიც შემდგომში ტრადიციულად დაიდება. - „ადმირალი ნახიძე“ - ძველი გერმანული გემი - 40-იანი წლების ევროტურის დიმიანიტი, არაჩვეულებრივად თბილი ეკიპაჟის წევრებით. 4 დაუფიქარი კვირა გაგვტარებდა ამ გემზე. ვერდებოდით: ბათუმის, სოჭის, იალტის, ნოვოროსიისკის და ოდესის პორტებში, თან ვატარებდით კონცერტებს. ამ დროს დაემთხვა საბლავო დღესასწაული - „ნეპტუნი“ - ჩვენს მხიარულებას და შთა-

ფიცტად ქცეული პარფუმერიული ნაწარმის ყიდვა, ჩავედით გემიდან და დარწმუნებულები იმაში, რომ ამორჩე-

ული მალაზია კარგად გვახსოვდა, გავეშარეთ არასწორი მიმართულებით. ვიარეთ საათზე მეტ ხანს, მაგრამ ამოდ. გემი უკვე გასვლას აპირებდა, აენერვილდით, ბავშვური „აჩემებით“ არც ხელცარიელი დაბრუნება გვინდოდა და არც დაგვიანება - „საოცნებო“ მალაზიას ჯოჯობდა ვეძებდით, - ამასობაში მე დრამატული წინადადება შემოვიტანე (გამწარებულ გულზე, რა თქმა უნდა!) თუ გემზე დაგვავიანდებოდა და დავერჩებოდით, რასაც ვიყიდით, სულ წავისმევდით და დავისხამდით, - ბოლომდე გამოვცდიდით და თავს ამით დავისცილდით... საბედნიეროდ, ცხვრებივით დაგვთვალეს და როცა ნახეს, რომ „2 აულდა“, გემის კაპიტანს სთხოვეს, გასვლა დაეყოვნებინა. ასე რომ, ყველაფერი კარგად დამთავრდა, თუ არ ჩაეთვლით ხელმძღვანელების განრისხებულ და შემოთხუბრებულ თვალებს და შესაბამის გამონათქვამებს, - რაც კონცერტზე ჩვენმა განსაკუთრებულმა გამოსვლამ ჩააყვარა“.

ყველაფერს ჯაზური სტილით ვასრულებდი და ძალაუნებურად ის სიმღერაც ასევე შევასრულე. მეგონა, ჩვენი ხელმძღვანელობის რისხვა დამატყუებოდა. ბავშვური შესრულების მანერებში განსაკუთრებული არაფერი იყო, მაგრამ რატომღაც მოეწონათ.

ჩვენს ანსამბლში გიტარებზე განაწილებულები იყვნენ: ნინა თოდუა, ნინო ლიპრატიანი, ნინო დარბაზული. მევიოლინეები: ლოლიტა მესხიშვილი, ალა გეოლოგიანი, გულიანო შახმამელიძე...

ფლიეტისტები - ციციო შახმამელიძე და ლელა ტორიკაძე. ანსამბლის დანარჩენი წევრები იყვნენ: მარინა რთველაძე, ტატა ხეჩინაშვილი, ირინა მოსეშვილი, მარინა ნაცვლიშვილი, ლინა ბაბაევა, ია სოხაძე, შვექლა ბერძენიშვილი, ლელა ცქიტიშვილი, მარინა და ქეთინო შიშინაშვილები, მარინა ტატიშვილი, ნინო ნიჟარაძე, მაია ყულოშვილი.

რაც შეეხება თვით ხელმძღვანელებს: ანსამბლის მხატვრული ხელმძღვანელი რაფაელ კაბარიანი - ბავშვებზე უზომოდ შეყვარებული, განსაკუთრებული უბოროტო იუმორის მქონე პიროვნება იყო (სამწუხაროდ, არც ის აღარ არის ცოცხალი), ყურადღებიანი და მშრომელი თითოეული ბავშვის, მისი პიროვნების

გრძობა ზომამე მეტად გავაჩნდა, იმისთვის კულისებისგან გახვდებოდა რისკთანაც იყო დაკავშირებული - ისე განასახიერებდა ჩვენი ხელმძღვანელი თვითოეულ ნიუანსს - იქნებოდა ეს, მუსიკალური თუ მიმიკური.

ახლა მუსიკალური ხელმძღვანელის - კონსტანტინე იუშოვის შესახებ - ის ვახლდათ ცნობილი ჯაზ-ანსამბლ „რეგოს“ ინსტრუმენტალისტი (ვალტორნა) და ავტორი თითქმის ყველა ჩვენი კომპოზიციისა, მათი არაჩუქრებისა. ჩვენი ანსამბლისთვის შექმნა არაერთი სიმღერა კომპოზიტორმა ალექსანდრე რაქვიანელმა.

მინდა კიდევ ერთი მოვთხროთ გავიზიაროთ: მსოფლიოში ჩატარებული კონცერტები იმით დაგვახასოვდა მეც და ჩემი ანსამბლის წევრებსაც, რომ იქ შევხვდით საოცრად პოპულარულ მომღერალს, პოეტსა და მსახიობს ვლადიმერ ვისოცკის. ჩვენი კონცერტების ნომრები ურთიერთმონაცვლობით იყო შედგენილი. ვისოცკიმ დაგვირიგა ავტოგრაფები და გავვეცნო ხელოვანისთვის დამახასიათებელი ელევანტურობის, სითბოს და უშუალობის განსახიერებით. სამწუხაროდ, ახლა მისი პიროვნებაც წარსულის ღამამ მოგონებას განეკუთვნება.

მეტი რა შეიძლება გავისხნო: უამრავი შთაბეჭდილება, თემორი, სითბო, სცენის საუციფიცისთვის დამახასიათებელი ემოციებისა და კონცერტების შემდგომი წარმატებების სიხარულს შე-

ნისტებს, მევიოლინეებს, ფლიეტისტებს და ალტისტებს. რამდენადაც ჩვენი სკოლა უკვე ცნობილი იყო რესპუბლიკაში თავისი უდიდესი მუსიკალური ტრადიციებითა და საფუძვლად შერჩეული მოსწავლეებით, ამრიგად, შეიქმნა ახალი ტიპის ანსამბლი „მაისი“ რომელშიც შედიოდა მრავალფეროვანი ინსტრუმენტალური ჯგუფი - სამი ვიოლინი, ორი ალტი, ორი ფლიუტა; ხოლო საესტრადო ინსტრუმენტებიდან - დასარტყამების სისტემა ელექტროლაგვიმონი ანსამბლისთვის შემკვირვნილი რამდენიმე დასარტყამ-აკუსტიკური ინსტრუმენტი. გამოვდიოდით სხვა-

ბეჭდილებებს ბოლო არ უჩანდა. ერთხელ, ერთ-ერთ პორტში უღამამეისი გემის „ივან ფრანკოს“ კაპიტანმა მიგვიწვია კონცერტის ჩასატარებლად; ისინი იტალიაში მიემგზავრებოდნენ და ჩვენი კონცერტის მოსმენის შემდეგ მოინდომეს ჩვენი წაყვანა, მაგრამ საბჭოთა წყობის დროს ასე ადვილად საზღვარგარეთ გასვლა მხოლოდ ფანტაზიის სფეროს განეკუთვნებოდა. ერთი შემთხვევა კი მაინც განსაკუთრებულად დაგვახასოვდა - მე და ფლიეტისტი ციციო სუხიაშვილს. ოდესსაში, ერთ-ერთი გაჩერების დროს გადავწყვიტეთ ჩვენთვის თბილისში დე-

ახლა ცოტა რამ ჩემი და ჩემი მეგობრების, ანსამბლის წევრების შესახებ. იმის გარდა, რომ პიანისტი ვიყავი, ვმღეროდი რამდენიმე პარტიას - სოპრანო (I და II), ალტი (I, II) - ვუკრავდი დასარტყამი ინსტრუმენტების სისტემაზე. ამ ინსტრუმენტებზე სულ ვიცვლებოდით - სიმღერების მიხედვით, ძალიან კარგად მიყავდა რიტმი ბაია კაკუბერს, თუნდაც კინწურაშვილს რომელიც ჩვენი ანსამბლის სოლისტი იყო. ერთ შემთხვევას გავისხნო, კოჯორში ყოფნისას ელენე რაქვიანელი გაციებული გახლდათ, არადა სოლო პარტია უნდა შეესრულებინა, ბ-მა რ. კაზარიანმა მთხოვა შემეღერა. მე შემეშინა, რეპეტიციის გარეშე როგორ გადამეწყვიტა მსმენელთან პირისპირ შეხვედრა. კონცერტი მაინც შედგა. მე

და ნიჭის მიმართ, ბავშვის ფსიქოლოგიის უნდოდ მცოდნე. ყოველთვის გვაძხვნივდა, - კონცერტის დაწყების წინ - შემდეგ ეს პროცესი გრძელდებოდა კულისებიდან და ვისაც იუმორის

ბავშვული შეგრძნებები, სხვადასხვა ინსტრუმენტების ათვისების ინტერესი და მეგობრობის, ურთიერთგაგების არაჩვეულებრივი გაყვითლებების მიღება.
მ. მაისიანიძე

„ამსჯე თიზოსმანის მოსწავლეობა“

პოეზია ყველაგანა. ძალიან მზიარა. საინტერესო და თანაც დიდი ინტეგრია. სუკრიანი განსვლა. რამდენსაც ყველა განიცდის. მაგრამ ყველას არ ხეუვნივბა ამ საოცარ სამყაროში უღბის მუგამა. დედას. მ წმლის გონება. ნახი და იასავით ყყო-სუკრიანი, თავისი განსვებით ნა-რამდენადგვბა. ჩვენი ყბნუკი. დიანა ლომიძე, 150-ე სკოლის მასწავლებელი. ანსამბლის მონსწავლუა. გაცავ-

პყლუა ითხვით და პოეზიით. მისი მონსწავლუა პოეზია საინტერესო და თვითმყოფელა. გიხვით მიიღეთ ნანსწავლუ-ნიყო დუქსუბი მ წმლის გოგონასი და ნყ იქნებით მუგამ მოთხოვნანი. რამდენსაც დმწრთმ ქმნას ჩვენი პინსწავლუა პყბლუა-ყითი „მთუოყბნის“ გახვითი. გხ სხნიყო მქონდეს მომწავლას.

წიგნი

წიგნით ვსწავლობ, წიგნით ვიგებ ამ ცხოვრების შესახებ, კვლავაც, წიგნი ჩვენითვის მოგონილი, წიგნი ცოდნის წყარო გახლავთ. მანით ვსწავლობ დექსებს, სიღარბებს, მისით ვართობ მოწყენილ გულს. ჩემთვის კარგი მეგობარი, წიგნი გახლავთ, მართლაც ვამბობ.

აასამბი, ვარლები, წითელი ფაფხიოები, აასამბი, ვარლები, გულთ ნუ ამოვარლები. აასამბი, ვარლები, ხელს გაძიმიწვლი მოძიხმობ, შუა მისტიორსე გავირბინო, დმერთი, სიმწვილეს ნუ მივძიხმობ. თითო ვარლები, აასამბი, მქნ და მუქ ძლიერ გვიყარს უთუოდ, მოლი დაკ კრიოთთ აასამბი, და ჩვენს გრძნობებში

ცა თიზოსმანის ნანსაცი ბუნებაც დანსაციუოია, ბუღამ ნათოლი, კამქამა, მუკუ თიზოსმანმა დანსაცა. მარად სიუცტლითი ალვლილი ზიკები არს ალაგ-ალაგ, მე მიკვირს როგორ ნაცეკენ ამ სუკიორ მუკინიერებას.

ავაიათთ. 1998 წელი 1995 წ.

მე და მენ, და სხვა, სკოლის ვაფრქვეთ ერთმანეთს კვლავ. მეც ვარძები ევალილებს ხვალ, 1995 წ.

„მევი ჩოხა გიხდებოდა მე ვლევო...“

ბექა ბოქულიშვილი

თბილისი დიდ სიფრთხილეს, ეზიარო ახალს და არ დაივიწყო ძველი, რათა შეუნარჩუნო შენს ერს ის დამახასიათებელი თვისებები, რომლებითაც იგი განსხვავდება სხვებისაგან. სწორედ ეს მისია აქვთ დაკისრებული ჩოხოსანთა ნებაყოფლობით საზოგადოებას. მთელი სითამამით შემიძლია განვაცხადო, რომ თუ დღემდე აქა-იქ პრესაში გამოჩნდებოდა მწირი ცნებები მათ შესახებ, სწორედ ჩვენმა მეფეთუნის საზოგადოებამ თვლანათლივ წარმოაჩინა მათი შემოქმედებითი სულიერი სამყარო, მათი კეთილი საქმიანობა და მიუძღვნა გაზეთის „მეფეთუნის“ სამი ნომერი (იხილე 1998 წ. №2 (8), №3 (9), №4(8)) ჩემდა სასიხარულოდ გავეცანი ამ საზოგადოების წარმომადგენლებს, აღფრთოვანებული ვარ მათი ყოფით, საქმიანობით, ურთიერთ დამოკიდებულებით, არჩევულებრივი მეგობრობით და რაც მთავარია თანადგომით. ჩოხოსანთა ურთიერთობა მართო ჩოხის ტარებით არ გამოიხატება და არც ამით განისაზღვრება. ეს არის ქართველ რაინდთა ზრდილობა, ზომიერი, თავზანი, უდალათო მეგობრობა, ქართული ტრადიციებისადმი დიდი სიყვარული და მის წინაშე მოწინააღმდეგეობა.

1999 წლის 30 იანვარი ისტორიული თარიღია, რადგან დღეს მოწვეულ დარბაზობაზე ნებაყოფლობითმა საზოგადოებამ, საინიციატივო ჯგუფთან ერთად, გადაწყვიტა მიეფუთნოს სტატუსი „საქართველოს ჩოხოსანთა კავშირი“. შემუშავდა და დამტკიცდა წესდება, რაც მთავარია არჩეულ იქნა საზოგადოების პრეზიდენტი. ბატონი მინდია სალუქვაძე გა-

ხლავე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, მართვის სისტემების ინსტიტუტის დირექტორი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი, საზოგადოება „მეორაილის“ თავმჯდომარე, ვიცეპრეზიდენტად არჩეულია ბატონი ოთარ გივტიტაძე. მდივანი გახლავთ ბატონი მერაბ კირიტიტაძე. დარბაზის წევრები გახდნენ - ბატონები: ოთარ ფარულაძე, რევაზ სალუქვაძე, გივი გზირიშვილი, ფერდინანდ ლორთქიფანიძე, გურამ მახარაძე, რეზო სულაძე, ოთარ ხარჩილაძე, ნიკოლა გვახარია და ჯიმშერ ქავია.

შეიქმნა „ბუკა ნაკაიის“ სახელობის დამხმარე ფულადი ფონდი, რომელიც მობარდობა საჭირო მიზნებს. კიდევ ერთი შესანიშნავი ამბის მოწვე გახლავთ ამ

დღეს, დავესწარი ახალი წევრების მიღების ცერემონიას. ჩოხოსანთა ოჯახის წევრები გახდნენ ცნობილი მომღერალი თემო გუგუშვილი, ბატონები: ოთარ ხარჩილაძე, კოტე ლაშვი, გოგი მდივანი, ვაჟა შავია. არ შემიძლია არ აღვნიშნო პატარა ბექა ბოქულიშვილის მონაწილეობა, რომელსაც შესანიშნავად, მორგებულად უხდებოდა ჩოხა და ლამაზ ბავშვს შესაშურ სიბლეს მძაბუტბდა. ეს კი მომავალი ლამაზი საქართველოა.

სულ მალე მოხდება რეგისტრაცია და ჩვენი საზოგადოება მიიღებს უკვე სტატუსს მინიჭებულ უფლებებზე „საქართველოს ჩოხოსანთა კავშირს“. ტრადიცია გრძელდება.

ნანა გივტიტაძე

ნატა გივტიტაძე

პოეტური კრიტიკა

გამზირს მიჰყვება დინჯი ნაბიჯით, ვუწინდელი სუქუქა ბიჭი, პლენანოველი, არტოს აღზრდილი, მაშუღნიშვილი და ერის ნიჭი. ქალი მოღვაწე, შევერცხილი თმის ტყვილი ბავშვური მოგონებებით, თვალბრწყინალი კონოქიანას ბაფთა, მანდილადა ექვა და ბეჭის კალითა გარდასულ დღეთა ვარდის ფერის სანატრელ უბანს კვლავ ეფერებოდა სისხლ-ძარღვში გამჯდარ რაინდულ სუ-

დღესაც ამაყობთ, საყვარელ უბან ფილარმონიის ედემის ბაღში, გულის აღთქმა ყველა ჭადადში. მსურს მამა-პაპურ ღრმად გამჯდარ უცხოელებს, ცილორტები გაჰყვანენ თქვენს ადით-წიგულის უკუნთ კვირტს ზამთრის პირს მდგარ თან დაატარებთ ჩემი ჭარბანტი, ღვაწლით ამშვენებთ თაყვანს სცემო მუდამ. საყვარელ აღმზრდელ ტყვილ დედის ისევ დაერქვა ძველ მეფურ უბანს, პლენანოვს დიდი მეფის სახელი, დავიდგეთ ჟამი აღმამწიწილის, შვილთაშვილების თან ჩაყვით ცრულ ერთ მუშტად შევრულ უბერებელს, თქვენ განაცვალეთ არტოვლები, ვგარავადეთ უბნის ფუქე და ჭერი, ნიჭს, შნის და ღაზისი ლოცვადს ჯიქუნა მხვალა/მხვალა 12.IX.97

ა. დიუმა საქართველოში 1858 წ.

ალექსანდრე დიუმა საქართველოში 1858 წელს ჩამოვიდა. ქართული სტუმართმოყვარეობით აღფრთოვანებული რეალურად აღწერს კავკასიის ხალხთა ცხოვრებას. უადრესად საინტერესოა დიუმას უშუალო ცნობები საქართველოს დედამიწაზე, რაც მისი უშუალო დაკვირვებით არის განხილბებული.

ალ. დიუმა განსაკუთრებული სიმაპითი ლაპარაკობს ქართველებზე, არც ერთ ხალხზე არ უწერია მას ასეთი სიყვარულით და აღტაცებით. დიუმას მიანდა, რომ საჭიროა ამ ერის საგანგებო შესწავლა: „მე არაფერს ვლაპარაკობ ქართველებზე, - წერს იგი, - რომლებსაც საქართველოს გარეშე ვერსად ნახავთ და რომელნიც იმდენად საუცხოო, კეთილშობილი, პატოსანი, მამაცი, გულუხვი

და შემართებული ერია, რომ მას სპეციალური გამოკვლევა უნდა მიეძღვნას“. დიუმას განსაკუთრებით ხიბლავს ქართველების სილამაზე. იგი ერთმანეთს აღაბრებს სილამაზეზე და ჩერქეზებს და აღნიშნავს: „ამბობენ, ჩერქეზები დედამიწის ზურგზე ყველაზე ლამაზი ხალხიაო. ეს

დიუმა ქართველების შესახებ

შეიძლება მართალი იყოს მხოლოდ კაცების მიმართ, ქალების მიმართ კი სადავიაო. ჩემი შეხედულებით, ქართველს სრულიად თავისუფლად შეუძლია შეეცილოს ჩერქეზებს სილამაზეში. ჩემს დღეში არ დამაიწყებდა ის შთაბეჭდილება, რომელიც ნოღაის ველებში პირველი ქართველის შეხვედრამ მოახდინა ჩემზე“. „... როგორც ვთქვით, მეგობრივი ქალები, მეტადვე ჭერა შავოვალა და შავგერე მანი ცისფერთვალა ქალები, უღამაზესი არსებანი არიან დედამიწის ზურგზე“.

დიუმა აღტაცებულია ქართველი მამაკაცების გარეგნობით. იმერლების, გურულებისა და მეგრელების შესახებ ამბობს: „ვერობაში წარმოდგენაც არა აქვთ კახეთის ხალხთა სილამაზეზე. განსაკუთრებით ლამაზი ტანადობა და სიარული აქვთ მამაკაცებს. სულ უბრალო მსახუ-

როცა მათ ესმით თავიანთი წვეწავურნის ხმა, ამ დროს ისინი ნამდვირ ტიტანებს მოგვაგონებენ და მზად არიან ცაზე მიიტანონ იერიში. ქართველმა რაც რა უნდა გითხროს ვეელაფერი სრული სიმართლეა. „ქუთაისში რომ ვბრუნდებოდი ჩერქეზულ ჩოხაში გამოწვიბილი ასაღწავრდა გურული თავადიშვილი შეგულ მას თან ორი მსახური ახლდა, რომელთაც კვფაზე ფორნდის ფორმის წითელი პატარა ოქროსირომამაშეილეულ ქულები ედოთ. ჩემი უკრადლება მთქცია საუცხოო ფორმის ქუდმა, რომელიც პატარა თავადიშვილ ნიჭი ესურა. თავადის მეუღლემ ეს შეამჩნია და შევდის უოხრა: - გვირგვინი ჩამორთმეული გეჭმე ჩემო ნიკო, ეგ ქუდი რაღა დასანაწი ახალგაზრდა მთავარმა მამისეუ ქუს მოიხადა და მაჩუქა“.

ჩვენი ბავშვობის საუკეთესო მოგონებები დაკავშირებულია ზღაპრებთან. საყვარელი ზღაპრების გმირები - დევები, ბურატინო, ჩიპოლინო, კომბლე, ნაცარქექია, წითელქუდა მთელი ცხოვრების მანძილზე ცხოვრობენ ჩვენთან ერთად, გვიცხებენ დაღლილობის წუთებს, გვაიძულებენ, რომ დავიჯეროთ მათი არსებობა. ასე იყო და ასე იქნება: ჩვენს შემდეგ ჩვენი შვილები გადასცემენ ზღაპრებს შთამომავლობას და ამიტომაც ზღაპარი მუდამ ცოცხალია, უბერებელი.

ქართული ჯიჯოლი

პატრონი, შუახნის ქალი ცრემლად იღვრებოდა. აქვე იყო უშველებელი ბომბორათავიანი კვკასიური ნაგაზი, რომელსაც ავადმყოფობა მაინცდამაინც არ ემჩნეოდა, ცალი თვალით გადახედა რიგში ჩამდგარ პაციენტებს, ერთი შეიღრინა და ყველამ უსიტყვოდ, ურიგოდ გაატარა. თუ გინდა ნუ გაატარებ!

დიდ ნაცრისფერ კატას შეწუხებული პატრონი ეფერება და ეუბნება, რომ მას აუცილებლად მოარჩენს ექიმი. მთავარია, ცოტაც მოითმინოს. ბულტერიერის ლეკვს რაღაც უჭამია და მოწამლულა. მიუხედავად მუცლის ტკივილისა, მაინც საჩხუბრად იწევს და ძლივს აკავებს მისი უფროსი მეგობარი, 14 წლის ბიჭი: ყველაზე საოცრება მაინც ქათამია. პატარა გოგონას აჩუქეს წიწილა. მან გამოსარდა და ისე შეიყვარა, რომ ოჯახის წევრად აქცია. ერთ მშვენიერ დღეს ახალგაზრდა ვარიკამ ფეხი მოიტეხა. პატარა გოგონამ მის დაკვლავ ქატეგორიულად ხელები გაასასვავა და პრინციპულად მოითხოვა მისი მყურნალობა. ექიმმა ასწავლა როგორი სახვევი უნდა დაედოთ დაკოჭლებული ვა-

რიასთვის და გახარებულმა პატრონმა გულში ჩასტეხული წავიყვანა აკანებული ქათამი... იმ საათნახვერის განმავლო-

ა. ბესციდინი

შანია, რომ ადამიანები გაცილებით ჰუმანურები გახდნენ. ადრე თუ თითზე ჩამოსათვლელი იყო ოჯახები, სადაც განსაკუთრებით მზრუნველობას იჩენდნენ შინაური ცხოველების მიმართ და პატრონობდნენ, დღეს ძალიან მომარაგდნენ კარგად მოვლილი ოთხფეხა მეგობრები თუ ფრინველები.

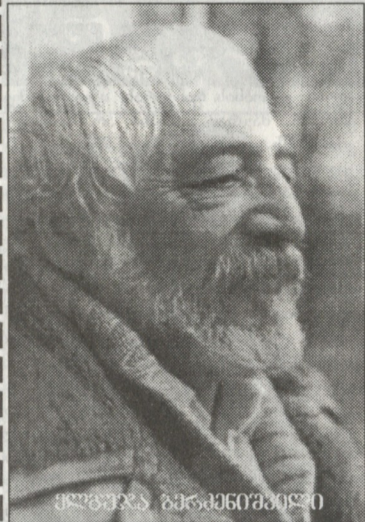
როგორი წარმოგედგენით აიბოლიტი? - ალბათ თეთრწვერა, კეთილთვალეზიანი მხიარული მოხუცი, არა? არ დაიჯეროთ! თბილისელი აიბოლიტი არც მოხუცებულია, არც თეთრწვერა, თუმცა ძალიან კეთილია! ის ისეთი სითბოთი ისეთი ყურადღებით ეპყრობა თვითოეულ პაციენტს, რომ ნუ მიწყენს ზოგიერთი ექიმი, ადამიანებსაც კი შემურდებათ! გვიან საღამოს ტელეფონის ზარმა არაჩაუკმე გამოცა. სახლში დავგივრეკა ჩემი ფისოს ექიმმა, მოიციტა პაციენტი, მოგვცა დამატებითი რჩევა-დარიგებები და გვთხოვა, ყოველდღიურად გვეცნობებინა კატის მდგომარეობა!!! რომ იტყვიან, კომენტარები ზედმეტია, მოდი და ნუ დაიჯერებ, რომ აიბოლიტი არსებობს!

ა. ბესციდინი წლების განმავლობაში მუშაობდა ზოოპარკში. ყველა მადლიერებით ასწავებს კაცს, რომელსაც ასე ძლიერ უყვარს თავისი საქმე და მთელი მონდომებით, ბოლომდე ერთგუ-

ლად ემსახურება უჩვეულო პაციენტებს. შინაური ცხოველების გარდა ალი-აიბოლიტის პაციენტებს შორის არიან დღევანდელი, მაიმუნები, ვეფხვები, ლეოპარდები... ვეტერინარი რაღაცით პულატრს მაგონებს. მის ავადმყოფებსაც არა აქვთ გამოთქმის უნარი. მათ არ შეუძლიათ თქვან, რა აწუხებთ. საბავიეროდ ხშირად ოთხფეხა მეგობარს გაცილებით მეტი მადლიერებით გამოხატვა შეუძლია და გაცილებით დიდი ერთგულებით უნარი გააჩნია.

1999 წელი კატის წელი ყოფილა. სხვაგან არ ვიცი, მაგრამ ჩვენებურ კატებს კი არაფერი გაუჭირდებათ, რადგან მათ 9 სიცოცხლეს კიდევ ათე მიემატება თბილისელი აიბოლიტის, ალექსანდრე ბესციდინის წყალობით.

კლინიკის მისაღები მუდმივად სავსე უჩვეულო პაციენტებით და მათი ალელუბული პატრონებით. საოცრია, ნუთუ ცხოველები გრძნობენ, რომ მათი ჯანმრთელობა დამოკიდებულია იმ თეთრხალათიან ახალგაზრდა კაცზე, ასე ყურადღებით რომ ექცევა ყველას ალბათ ასეა, თორემ უშველად ბელ ნავაშებს, დოგებს, ბულდოგებს, მოუსვენარ კატებს გირჩილად რიგში რა გააჩერებოდათინა ნაცვლიშვილი

თამაზ გვარამია

თამაზის ჯვარი

მშენიერი ყელსაკიდი ოქროს ჯვარი, ლაღებით, ზურმუხტებითა და მარგალიტებით შემკული. ოდესღაც, ამ ჯვარს ატარებდა მეფეთ მეფე გიორგი მესამის მხოლოდშობილი ასული, მზეთამზე დედოფალთ დედოფალი თამარი. ღვთისმშობლის წილხედობილი ქვეყნის უსათნოესი გვირგვინისანი. გულითა უზაკველი, სულითა უმანკო, სახითა სათნო და ნაკეთად მშენიერი. მისი სილამაზის ხილვით აღტაცებული მჭკრეტელნი, ხელაბყრობით ადიდებდნენ და ჰმადლობდნენ უფალს, ხოლო იგივე ვისაც არ არგუნა ბე-

დმა მშენიერი დედოფლის ხილვა, ჰკმობდნენ მუხთალ წუთისოფელს და სინანულით იტყოდნენ „ბრმად შობილმან ბრმადვე წარვე უხილველომან თამარისამან“

სათნო ნათელი მოსავს წმინდა ჯვარს და ნათელი იგი წამით მოაქცევს წარმხდარ ჯამს... გვესმით დედოფლის ვულისკემა? ძისი ნაზი სუნთქვა? კრთის ნათელი, ლიცლიცებენ პატიოსანი თვალნი. ამ ჯვარს ატარებდა დედოფალი. ამ ჯვარს ხელადნენ მისი თეატრები, ამ ჯვარს შეხებია მისი თითები, მისი ბაგეზი, ამ ჯვარზე ლოცულობდა დედოფალი, ეს ჯვარი ეკეთა საღარბოდ მამავალს, ფეხშიშველი რომ ყოხლა ფოკლადწმინდა ღვთისმშობელს, ამ ჯვართან ერთად უთევია მრავალი ღამე გულმხურვალედ მლოცველს, ამ ჯვარს დასცემია თამარის ცრემლი.

მშენიერი ყელსაკიდი ჯვარი, ლაღებით, ზურმუხტებითა და მარგალიტებით შემკული, ბრწყინავდა დედოფლის უბიწო მკერდზე ოდესღაც... ახლა ეს ჯვარი მუზეუმის სიჩუმეში განისვენებს, სქელი შუშის ქვეშ, შავ ხავერდზე დასვენებული.

თამაზ გვარამია

კვანძები

... და ქმარს მიუთითებს კარის მუხობლისაკენ.

- რატომ, ქალო!..

- იმიტომ, რომ ისინი უკვე მესამეჯერ გაქურდეს, ჩვენ კი არცერთხელ.

ორი სვანი ისტორიულ მუზეუმში ეგვიპტურ მუმიას ათვალიერებს.

- ეს რა არის, სულ ბინტებშია გახვეული? - კითხულობს ერთი სვანი,

- ალბათ ტრავმატოლოგიური საავადმყოფოდან მოიყვანეს - პასუხობს მეორე.

- გაიგე, თურმე ჩვენს ქალაქში ცირკი ჩამოსულა, კარგ ნომრებს უჩვენებენ!

- მაინც რას?

- სპილოზე მთლად შიშველი ქალი ზის თურმე!

- ვაახ... აუცილებლად წავალ. სპილო ათი წელიწადია არ მინახავს.

ერთ წვეულეზე სასმელების მიმტანი სტუმრებს შორის დადის და მათი სურვილის მიხედვით სხვადასხვანაირ სასმელებს სთავაზობს. მიმტანი იხრება ერთი მამაკაცისაკენ და ეკითხება:

- რას სვამს თქვენი მეუღლე?

- ჩემ სისხლს.

- ქალბატონო, წუხელის შესმობა თქვენი სიმღერა

- დიახ! უბრალოდ დროს ვკვავდი.

- ო! რად გინდათ ქალბატონო, თქვენი დანაშაულის შესახებ მთელმა ქუჩამ გაიგოს.

- ქალო! გაიგე! ადამიანს შეუძლია სამ საათში დედამწას შემოუყვინოს.

- ეს როგორ?!

- ერთი საათი დედამწას შემოყვინას უნდა, ორი საათი კი აეროპორტიდან - სახლამდე, სულ სამი საათია საჭირო.

- რად გინდა სასწორთან სარკის დაკიდება?!

- როცა ქალები მოდიან ხორცის საყიდლად, სულ სარკეში იყურებიან, სასწორს არც კი უყურებენ.

მძიმე საავტომობილო კატასტროფაში მოხვედრილი მამაკაცი, რამდენიმე დღის შემდეგ გრძობაზე მოვიდა. სასთუქლოთან მჯდომ ცოლს შეხვდა და შეეკითხა:

- შე უკვე სამოთხეში ვარ?

- არა გენაცვალე, მე ხომ აქა ვარ.

ცოლი: - ცხოვრების დონით ჩვენი ოჯახი ვერასდროს დაეწევა მუხობლებს

მძიმედ ავადყოფი ქმარი ცოლს ებნება:

- ზნობი პირობა მომეცი, რომ ჩემი სიყვდილის შემდეგ არავის საკუთრად აღარ გახდები!

- კი, ბატონო, მაგრამ თუ გზის ნმრთელდი?

ექიმი შემოვლანა და შევიდა მტანში. იღებს ავადყოფილის ხელს, ურებს წაშობს, უსინჯავს პულსს:

- პულსი ნორმალურია, - ამბობს ექიმი

- ექიმო მეორე ხელი გასინჯავთ, ხომ პროტეზია.

ცოლი:

- აუცილებლად უნდა გაუშვას ჩემი მძროლი, სახინდრად დაეყვას მანქანა და მესამედ გადავრჩი სიყვდილს.

ქმარი:

- რატომ! ის კარგი ბიჭია მოდი ვცეთ კიდევ ერთი შანსი!

ჩუქა ღამე თესავს კარტოფილს.

- რატომ თესავ კარტოფილს ღამით?

- კოლორადოს ხოჭომ რომ დაამინახოს.

ღვთისმშობლის გავაზრისა და მარჯანიშვილის მოვლის მოღვაწეობის საგაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში.

დაჯე კაცო... რას უცდი?!
- შარვლის ჩაწევის შემინია.
- რათა კაცო?!
- ქალაქის მთავარმა არქიტექტორმა შიშველ ღუნდულაზე ჯიხური არ დამადგას.

ჯემალი
კვანტალიანის
ნახატები

- ააცხინე... ააცხინე...
- ხეირი დათოჯან! თბილისში სავაჭრო ჯიხურების აღებამდე არაფერი არ გეტყვიან!

ქალაქს გამოუჩნდება პატრონი?

ხამენიმე წელია თბილისში სხელი განუკითხაობა სუფევს, ქალაქში ახ დახრა სვეხი, ქერა, ფეხით სავალი ნაწილი (ტოტუაქები), ჰახები - სადაც სავაჭრო ჯიხურები ხომ ახ ჩაედგათ. „მეფეთუბანში“ (პლენანოვზე), ე. ალმაშენების გამზიხი - ძველი ენოსტედიიდან - მაჩხანიშვილის მოედანამდე - ფასიან ავტოსადგომებზე გადააქციეს, ხის გამოყ შეუძლებელი გახდა ამ ქერაზე ავტოსტანსპორტით მოძრაობა, ხოლო გამონაბოლქვმა აიხებმა მონამდა გამზიხზე მცხოვრებები.

სანაპიხოზე, „დაგუნა-ვეხე“-სთან ახებუდ სვეხში (ტანვახიშის დახბა-ზის წინ) გაიჩეხა ხეები - გაიხსნა ხესტოხანი, იმავე სვეხში, მეოხე

მხიდან ხვდავ გაიჩეხა ხეები და იგებმა ბეტონის უსახეხი მენობა. მაჩხანიშვილის მოედანზე, მეტოხსთან, ხაღბის თავშეყიხის ადგილზე წამოჭრეს სამი ვეებეთედა სავაჭრო ჯიხური, ხომლებსაც, ხოგოხც იძახიან მაჩხი „ეხიშები“ ჰყავთ.

გაზეთ „მეფეთუბანში“ ზემოდ აღნიშნული შესახებ, სხვდასხვა ინსტანციების სახეზე მხავდაუხ დაიჩეხა მიმახთვა, მაგჩამ ახებობს გამოთქმა: - „ნეხე და იყითხე“, ახავრე აინტეხეებს ქალაქის იეხსახე, მიმომავალი.

საინტეხსოა, ქალაქს გამოუჩნდება ეთოგედი, ჰაკოხსანი, ჰაკიოტი ჰაკოხნი?! - ნეტამც!

ქვეყნის

გაზეთი დაიბეჭდა გამომცემლობა „სამშობლოს“ სტამბაში

გამოლოს საზოგადოებრივ საწყისზე

რედაქცია პასუხს არ აგებს გამოქვეყნებული მასალების შინაარსზე. ავტორები თავად აგებენ პასუხს ფაქტების, ციფრებისა თუ ციტატების სიზუსტეზე

დამფუძნებლები: ვაჟა სალუქვაძე - საზოგადოებისა და სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე, გამომცემელი. საბჭოს წევრები: ვანო ზაზაშვილი, ჭაბუა აშიროშვილი, ილია ტაბაგუა, ნოდარ გურამიძე, ჯიმი შიქვაძე, გურამ გვამთაძე, ჯემალი კვანტალიანი.

სტილისტ-კორექტორი: თამარ ტყეშელაშვილი

მთარსადა და გამოქვეყნებული რედაქციონი ვაჟა სალუქვაძე, თბილისი 380064, მიხეილ წინამძღვრის ქუჩა, №14. ტელ.: 95-45-90.